

Päivi Pekonen

YKSINYRITTÄJÄN RISKIT JA RISKIENHALLINTA

Opinnäytetyö
Liiketalouden koulutusohjelma

Toukokuu 2013

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU <small>Mikkeli University of Applied Sciences</small>	Opinnäytetyön päivämäärä 13.5.2013				
Tekijä(t) Päivi Pekonen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Liiketalouden koulutusohjelma				
Nimeke Yksinyrittäjän riskit ja riskienhallinta					
Tiivistelmä Opinnäytetyössä kartoitetaan ja tuodaan esille yksinyrittäjien olennaisimmat riskit sekä selvitetään niihin varautumista. Valmis opinnäytetyö on osa asiakaspalvelua, sillä toimeksiantajan asiakkaat saavat sen käyttöönsä. Riskikartoituksen pohjalta sekä toimeksiantaja että sen yksinyrittäjäasiakkaat voivat tehdä oman riskienhallintasuunnitelmansa. Toimeksiantaja, Tili- ja toimistopalvelu Päivi, on opinnäytetyön tekijän oma yhden hengen tilitoimisto. Riski on mahdollinen vahinko tai häiriötila yrityksen toiminnassa ja joitakin riskejä otetaan tietoisesti voiton odotuksen toivossa. Yritystoimintaa enemmän tai vähemmän uhkaavat riskit pitää kartoittaa. Kartoituksen jälkeen laaditaan suunnitelma toimenpiteistä, joilla riskien aiheuttamia vahinkoja voidaan pienentää tai torjua. Riskienhallinta pitää sisällään myös vahingoista aiheutuneiden seurausten hallitsemisen. Suunnitelmaa on päivitettävä säännöllisesti ja sattuneista vahingoista voi ottaa opiksi. Tutkimus tehtiin kvantitatiivisella menetelmällä. Aineisto kerättiin kyselynä, joka sisälsi monivalintakysymysten lisäksi kolme avointa kysymystä. Kyselylomake lähetettiin 27 yksinyrittäjälle tammikuun 15. päivänä 2013. Vastauksia palautettiin tammikuun 25. päivään mennessä 22 kappaletta, jolloin vastausprosentiksi muodostui 81,5 %. Tutkittu kohderyhmä oli pieni, mutta kysyttävien riskien määrä oli vastaavasti suuri. Tutkimuksella saatiin kartoitettua yksinyrittäjän merkittävimmät riskit. Tällaisia olivat yrittäjää itseään koskevat riskit eli henkilöriskit. Joidenkin riskien osalta kysymykset olivat todennäköisesti tulkittu väärin, joten tutkimuksen luotettavuus heikkeni. Huomionarvoista oli, ettei riskeihin oltu varauduttu riittävästi riskin vakavuuteen nähden.					
Asiasanat (avainsanat) yksinyrittäjä, riski, riskienhallinta					
Sivumäärä 48 + liitteet 5 sivua	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 33%;">Kieli</td> <td style="width: 33%;">URN</td> </tr> <tr> <td>Suomi</td> <td>http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201305199456</td> </tr> </table>	Kieli	URN	Suomi	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201305199456
Kieli	URN				
Suomi	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201305199456				
Huomautus (huomautukset liitteistä) (Tilaa täällä huomautukset liitteistä)					
Ohjaavan opettajan nimi Ismo Glad	Opinnäytetyön toimeksiantaja Tili- ja toimistopalvelu Päivi				

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 13.5.2013
Author(s) Päivi Pekonen	Degree programme and option Degree Programme in Business Management Bachelor of Business Administration	
Name of the bachelor's thesis Solo entrepreneur's risks and risk management		
Abstract <p>This thesis aimed to identify and disclose the most essential risks for solo entrepreneurs and to find out how to prepare for these risks. The results of this research are also part of customer service, as the customers of the commissioner will be able to use them. On the basis of identifying risks both the commissioner and its solo entrepreneur customers can make their own risk management plans. The commissioner of this thesis, Tili- ja toimistopalvelu Päivi, is an account firm of a solo entrepreneur, namely the author of this thesis.</p> <p>By risk we mean the possible damage or disorder situation in business, although some risks are run intentionally in the hope for proceeds. Risks which are more or less threatening to a business have to be identified. After the identification it is necessary to draw up a plan of measures to minimize and fend off the damage caused by the risks. Risk management includes the consequence management of damage. The plan will be updated regularly and it is possible to learn from past incidents.</p> <p>The research was made as a quantitative research. The material was collected via questionnaire, which included three open questions with multiple choice questions. The questionnaire was sent to 27 solo entrepreneurs on 15 January 2013. Altogether 22 responses were received by 25 January which gave a response rate of 81,5 %. The target group was small, but the number of mentioned risk type was respectively large.</p> <p>The most essential risks of solo entrepreneurs could be pinpointed by this research. They consist of risks which concern the entrepreneur himself, the so called personal risks. As for some risks the questions may have been misinterpreted, which may weaken the reliability of the research. It was worth noting, however, that there was not enough precaution taken considering the severity of the risks.</p>		
Subject headings, (keywords) solo entrepreneur, risk, risk management		
Pages 48 + supplement 5 pages	Language Finnish	URN http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201305199456
Remarks, notes on appendices		
Tutor Ismo Glad	Bachelor's thesis assigned by Tili- ja toimistopalvelu Päivi	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	RISKIT JA RISKIENHALLINTA	2
2.1	Riski yrityksen toiminnassa.....	2
2.1.1	Henkilöriskit	4
2.1.2	Liikeriskit.....	7
2.1.3	Sopimus- ja vastuuriskit.....	9
2.1.4	Tietoriskit.....	9
2.1.5	Tuoteriskit	11
2.1.6	Ympäristöriskit	11
2.1.7	Rikosriskit.....	12
2.1.8	Hiljainen tieto.....	13
2.2	Riskienhallinta	14
2.2.1	Riskien tunnistaminen ja arviointi	15
2.2.2	Hallintakeinot ja varautuminen vahinkoihin.....	17
2.2.3	Seuranta ja vahingoista oppiminen	18
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	18
3.1	Kyselylomake	19
3.2	Vastausten käsittely	20
3.3	Tutkimuksen reliaabelius ja validius	21
4	TUTKIMUKSEN TULOKSET	22
4.1	Henkilöriskit	22
4.1.1	Työympäristö	23
4.1.2	Yrittäjyyden erityisriskit	25
4.1.3	Vahingonteot.....	26
4.1.4	Osaaminen.....	26
4.1.5	Liikenne	27
4.2	Sopimus ja -vastuuriskit	28
4.3	Liikeriskit.....	30
4.3.1	Henkilöstöriskit.....	30
4.3.2	Talous, rahoitus ja johtaminen	31
4.3.3	Tuotanto ja tuotteet	32
4.3.4	Normit, julkinen valta ja sidosryhmät.....	33

4.3.5	Myynti, markkinointi ja asiakkaat	34
4.3.6	Alihankinta, ostot, kuljetus ja varastointi	35
4.3.7	Investoinnit	36
4.3.8	Kilpailut ja suhdanteet	37
4.4	Ympäristöriskit	37
4.5	Tietoriskit.....	38
4.6	Tuoteriskit.....	40
4.7	Rikosriskit.....	42
5	PÄÄTELMÄT.....	44
5.1	Johtopäätökset.....	44
5.2	Pohdintaa	45
5.3	Jatkotutkimusideat	46
	LÄHTEET	47

LIITTEET

- 1 Saatekirje
- 2 Kyselylomake

1 JOHDANTO

Yhden hengen yritys eroaa yrityksistä, joissa työskentelee useampia henkilöitä. Yksinyrittäjän on hankalampi korvata omaa työpanostansa ongelmatilanteessa toimialan tuntevalla sijaisella. Itsekin yksinyrittäjänä toimiessani kiinnostukseni heräsi nimenomaan yksinyrittäjän riskeihin. Tarkemmin asiaa pohtiessani tuli mieleeni, että aiheesta voisi tehdä opinnäytetyön ja näin saada yksinyrittäjiltä arvokasta tietoa. Opinnäytetyön toimeksiantajaksi tuli luonnollisesti yritykseni Tili- ja toimistopalvelu Päivi. Valmis opinnäytetyö jaetaan tilitoimiston yksinyrittäjäasiakkaille ja näin se olisi osana asiakaspalvelua.

Opinnäytetyöni tavoitteena on saada sellaista tietoa, jonka avulla tilitoimiston sekä yksinyrittäjäasiakkaiden riskienhallinta pysyisi ajan tasalla. Riskienhallintasuunnitelmia on tehty erilaisille yrityksille ja maataloille, mutta pelkästään yksinyrittäjille niitä ei ole tehty. Opinnäytetyön avulla edellä mainitut yrittäjät pystyisivät tekemään tai päivittämään oman riskienhallintasuunnitelmansa. Teoriaosassa kerrotaan riskeistä, joita yksinyrittäjä voi kohdata ja samalla käydään läpi riskienhallintaa sekä suunnitelman laatimista. Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa ja tuoda esille yksinyrittäjän olennaisimmat riskit sekä selvittää niihin varautumista. Kartoitusta varten tehdyn kyselyn tulokset selviävät analyysiosiossa.

Tili- ja toimistopalvelu Päivi on yhden hengen yritys, joka on perustettu elokuussa 2007 ja sen kotipaikkana on Savonlinna. Yrityksen toimitilat sijaitsevat yrittäjän kotona. Keväälle sijoittuva tilinpäätösaika aiheuttaa ruuhkaa tilitoimistolle, mutta työntekijöitä ei ole vielä tarvinnut palkata. Työharjoittelijoita on ollut kolme, joista kaksi oli opiskelijoita.

Yrityksen palveluihin kuuluvat kirjanpito, tilinpäätösten ja veroilmoitusten laadinta, palkanlaskenta, veroneuvonta, asiakkaiden maksuliikenteen hoito sekä muu tilitoimistotyö. Asiakkaat ovat pääosin Savonlinnan talousalueelta, muutama asiakas on myös Etelä-Suomesta. Asiakkaita on eri toimialoilta jokaisesta yhtiömuodosta, mutta suurin osa on kuitenkin toiminimiä.

Tärkeimpiä sidosryhmiä ovat asiakkaat, verottaja sekä ohjelmisto- ja tavarantoimittajat. Verohallinnolle on tehtävä määräpäivään mennessä tiettyjä ilmoituksia, jotka

yleensä tilitoimisto hoitaa asiakkaan puolesta. Näitä ilmoituksia varten asiakas on antanut valtuutuksen tilitoimistolle. Tilitoimiston on nimettävä yrityksestään henkilö, joka saa henkilökohtaiset tunnukset asioiden hoitoa varten. Tässä tarkasteltavana olevassa yrityksessä tunnukset ovat tietenkin yrittäjällä itsellään.

Hankintansa yritys tekee yleensä paikallisilta toimistotarvikeliikkeiltä. Toimiston räjällisten tilojen vuoksi suuria tilauksia ei ole järkevää tehdä, joten tarvittavat tavarat haetaan tukusta. Ohjelmistoja täytyy päivittää jatkuvasti muuttuvien laki- ja veroasioiden vuoksi. Vuoden 2013 alusta arvonnlisäverot nousivat prosenttiyksiköllä, joten kirjjanpito- ja laskutusohjelmat vaativat tietynlaiset muutokset päivityksien avulla tai itse muuttaen.

2 RISKIT JA RISKIENHALLINTA

2.1 Riski yrityksen toiminnassa

Mahdollista vahinkoa tai häiriötilaa yrityksen toiminnassa kutsutaan riskiksi. Suurin osa riskeistä on ihmisen itsensä aiheuttamia ja ne johtuvat siitä, ettei niihin ole ehditty tai tiedetty varautua. Pienetkin häiriöt voivat käynnistää tapahtumaketjun, joka saattaa uhata koko yrityksen toimintaa. Joitakin riskejä otetaan tietoisesti ja harkiten. Tietoisesti riskejä otetaan silloin, kun riskinottajan tavoitteena on voitto tai jokin hyöty. Muita kuin ihmisen aiheuttamia riskejä ovat luonnonilmiöt ja niitäkin vastaan voidaan suojautua. Osa riskeistä on yhteisiä kaikille yrityksille, mutta pienet yritykset ovat kuitenkin haavoittuvampia. (Pk-yrityksen riskienhallinta 2009.)

Pienille yrityksille pienikin riski voi aiheuttaa suurta vahinkoa, jopa yritystoiminnan loppumisen. 5.000 euron suuruinen vahinko seurauksineen aiheuttaa pienen yrityksen budjettiin suuren loven, mutta suuressa firmassa sen vaikutus on paljon vähäisempi. Esimerkiksi yritys, jonka liikevaihto on vain 20.000 €, olisi melko pahassa tilanteessa joutuessaan korvaamaan tuon 5.000 euron suuruisen vahingon. Ilman vakuutusta, säästöjä tai lainaa yritystoiminta saattaisi loppua.

Sellaisia riskejä, joiden seurauksena voi olla liiketoiminnan loppuminen, ovat toimitilaan liittyvät riskit, kuten tulipalo, vesivahinko, ilkivalta ja varkaus. Avainhenkilön kuolema, sairastuminen tai hänelle aiheutunut tapaturma on myös suuri riski yksinyrit-

täjälle, sillä toiminnan kannalta tärkeä tieto on vain hänen hallussaan. Pahimmat riskit, kuten katastrofit, voivat aiheuttaa pahimmillaan jopa maailmanlopun esimerkiksi ydinsodan, meteoriitin törmäyksen tai luonnon saastumisen seurauksena. Tällainen riski koskettaa kaikkia ihmisiä ja yrityksiä, jos elinmahdollisuudet maapallolla menetetään. Riskin todennäköisyys on tällä hetkellä suhteellisen pieni, muttei olematon.

Maaailman laajuinen lama, ydinvoimalaonnettomuus, tietoverkon ongelmat, Internetin kaatuminen, energian saannin häiriöt, rahalaitosten maksujärjestelmien kaatumiset aiheuttavat tullessaan suuren ongelman ja pitkäaikaisen vahingon. Asiakkaalle sattuneet vahingot tai maksuvaikeudet voivat aiheuttaa ongelmia toimintaan, kuten liian pitkiä myyntisaamisten kiertoaikoja sekä luottotappioita ja tätä kautta myös maksuvaikeuksia. Kuitenkin yhden asiakkaan vaikeudet ja vaikutukset ovat vähäisiä, jos asiakkaita on paljon. Tällaiset yrityksen ulkopuolelta tulevat riskit voivat aiheuttaa yritykselle kerrannaisvaikutuksia.

Juvonen ym. (2005, 7 - 8) määrittelevät riskille kolme tekijää, jotka vaikuttavat siihen, kuinka riskitapahtuma koetaan. Nämä tekijät ovat epävarmuus, odotukset sekä laajuus ja vakavuus. Jotta riski olisi olemassa, pitää riskitapahtumaan liittyä epävarmuutta. Toisin sanoen, jos tapahtuman lopputulos olisi selvillä, niin kyse ei ole silloin riskistä. Toinen kokemukseen vaikuttava seikka, odotus, vaikuttaa siihen millaisena riski ja sen toteutuminen koetaan. Tällainen odotus toteutuu esimerkiksi uhkapelissä. Kolmas tekijä, laajuus ja vakavuus, kuvastaa sitä, kuinka suurena riski koetaan.

Riskit voidaan jakaa eri lajeihin erilaisten määritelmien avulla, jotta ne ovat helpompia tunnistaa ja hallita. Kuitenkaan se ei ole yksinkertaista, sillä tietty riski voi kuulua useampaan lajiin. Jaon perusteena voi olla yrityksestä tai henkilöstöstä riippumattomat riskit sekä yrityksestä ja henkilöstöstä riippuvat riskit.

Yrityksestä tai henkilöstöstä riippuvat riskit ovat sellaisia, joihin yrittäjä itse pystyy vaikuttamaan. Tällaisia riskejä aiheuttavat esimerkiksi huolimattomuus, epäsiisteys ja epäjärjestys, epätarkkuus, varmuuskopioinnin puutteet, fyysisestä kunnosta tai terveydestä johtuvat seikat. Nämä voivat aiheuttaa tapaturmia, virheitä, tiedostojen katoamista, ilkivaltaa sekä asiakkaiden tyytymättömyyttä. Maksuvaikeudet eivät tule hetkessä, vaan kertyvät hitaasti. Tästä syystä saamisia pitää periä hyvissä ajoin ja tarpeeksi usein.

Yrityksestä tai sen henkilöstöstä riippumattomat riskit ovat puolestaan sellaisia, joihin ei itse voi vaikuttaa. Tällaisia riskejä ovat esimerkiksi luonnonkatastrofit, toisten ihmisten aiheuttamat katastrofit tai pienemmät vahingot. Molemmissa näissä edellä mainituissa ryhmissä voi olla vaikutukseltaan kahdenlaisia riskejä, hitaasti tapahtuvia tai äkillisiä vahinkoja. Pk-yritysten riskienhallinta (2009) jakaa riskit luonteensa tai yrityksen toimintoon kohdistuvan vaikutuksen mukaisesti. Tämän jaon mukaisesti ne ovat lajiteltu myös tässä opinnäytetyössä.

2.1.1 Henkilöriskit

Henkilöriskit ovat henkilöstöön kohdistuvia tai henkilöstöstä johtuvia riskejä. Juvonen ym. (2005, 48) jakavat henkilöriskit yksilön ja yrityksen kannalta katsottuihin riskeihin. Tässä opinnäytetyössä jaottelulla ei ole merkitystä, sillä yrittäjä ja työntekijä on sama henkilö. Kun yksinyrittäjällä ei ole työntekijöitä, kaikki henkilöriskit kohdistuvat yrittäjään itseensä tai ne ovat hänestä johtuvia. Tällaiset avainhenkilöön kohdistuvat riskit ovat merkitykseltään suuria, koska työpanoksen korvaaminen vie paljon aikaa ja tulee kalliiksi (Suominen 2003, 14).

Sairastumisen voi aiheuttaa epidemiat, ruokamyrkytys, elintarvikkeiden tai juomaveden saastuminen, ympäristömyrkyt, perintötekijöistä aiheutuvat sairaudet tai muut pitkäaikaiset ja vakavat sairaudet. Sairaskohtaus tai allergiset reaktiot voivat aiheuttaa työkyvyttömyyttä tai jopa kuoleman. Näihin voi varautua huolehtimalla hygieniasta ja noudattamalla terveitä elämäntapoja. Yrittäjän sairastuminen vakavasti tai pitkäaikaisesti on suuri riski yrityksen menestymisen kannalta. Jos yrittäjä on niin huonossa kunnossa, ettei pysty neuvomaan tai ohjaamaan sijaistaan, niin silloin vaarana on liiketoiminnan loppuminen. Opastaminen onnistuu vain sellaisissa tapauksissa, jossa yrittäjä pystyy olemaan mukana.

Hyvä fyysinen kunto ylläpitää myös henkistä jaksamista. Stressi, väsyminen ja uupuminen ovat yksin työskentelevälle yrittäjälle myös suuri uhka. Läheisen ihmisen tai lapsen sairastuminen tai kuolema voi kuormittaa yrittäjän henkistä jaksamista. Yleensä ne tapahtumat, jotka sattuvat yllättäen ja joihin liittyy surua, pettymystä tai muuta negatiiviseksi koettua tunnetta, voivat aiheuttaa yrittäjälle ns. erityisriskin. Ihmiset

ovat erilaisia ja reagoivat asioihin erilalla, joillekin tällainen perhepiirin tapahtuma voi aiheuttaa jopa työkyvyttömyyden.

Tapaturmia voi sattua milloin ja missä vain niin työ- kuin vapaa-aikanakin sekä työmatkoilla. Työpaikalla sattuvia tapaturmia voi olla monia. Jo kompastuminen voi aiheuttaa haavoja, mustelmia, murtumia, aivotärähdyksen, vakavan vamman tai kuoleman. Käden jäämisestä laatikoston tai ovien väliin voi seurata vaikkapa murtuma. Väärät työasennot, horjahdus tai liukastuminen voi aiheuttaa nyrjähdysten, revähdyksen tai venähdyksen. Liian kuumat työskentelyolosuhteet voivat saada aikaan lämpöhalvauksen tai nestehukan. Sähköiskusta voi saada palovammoja. Sähköisku kulkiessaan sydämen läpi, esimerkiksi kädestä toiseen, aiheuttaa kuoleman. Työtilassa sattuvasta tulipalosta saattaa seurata melkein kaikki edellä mainitut tapaturmat.

Melu työpaikalla ilman asianmukaista suojausta aiheuttaa pysyvän kuulovamman. Vääränlainen valaistus voi aiheuttaa myös tapaturmia. Heikon tai huonon valaistuksen johdosta ei näe tarkasti eikä huomaa mahdollisia vaaratilanteita. Saman voi aiheuttaa väärin sijoitetut valaisimet. Loisteputkivalaisimia ei saa sijoittaa pyörivien työkoneiden, kuten sorvi tai sirkkeli, läheisyyteen tai työvaloksi. Kun loisteputki värähtelee 50 Hz:n taajuudella ja koneen pyörintänopeus sattuu jollekin sen kerrannaistaajuudelle, näyttää siltä, ettei terä pyörisi ollenkaan. Loisteputkien värähtely ei ole hyväksi migreeniherkille ihmisille. Kemiallisten ja biologisten aineiden väärästä käsittelystä ja vääränlaisesta suojautumisesta seuraa terveydellisiä haittoja. Vaikka yritys ei itse valmistaisikaan vaarallisia aineita, ne voivat kuitenkin käsitellä, säilyttää tai käyttää niitä osana tuotantoa.

Ennalta arvaamattoman tapaturman aiheuttamiin lisäkustannuksiin sekä mahdolliseen hetkelliseen tai pysyvään työkyvyn menetykseen voi varautua tapaturmavakuutuksella. Jokaisella alalla on omat riskinsä, siksi myös tapaturmavakuutusmaksut ovat erihintaisia. Vakuutukseen on mahdollista lisätä myös päiväraha korvaus, jolloin vakuutus maksaa työkyvyttömyyden ajalta päivärahan. Päivärahan suuruuden voi itse määrittää ja vakuutusmaksu määräytyy sen mukaisesti. Pysyvän työkyvyn menetyksen sattuessa tulee kysymykseen myös yrittäjäeläkevakuutus. Tämän korvauksen suuruuteen vaikuttaa ilmoitetun työtulon määrä. Lisäturvaa voisi hankkia henkilökeskeytysvakuutuksella, johon voi valita erisuuruisia korvauksia ja omavastuita. Yrityksen avainhenkilön kuoleman varalle voi ottaa myös henkivakuutuksen.

Kun yrittäjä on työkyvytön, on todella vaikea saada tilalle sellainen henkilö, joka osaa ja tietää kyseisestä yrityksestä ja toimialasta tarpeeksi. Jokaisella yrityksellä on omat työkalunsa, tietokoneohjelmansa tai jokin muu apuväline, jonka käyttöä ei välttämättä kuka tahansa osaa. Käyttöohjeiden lukeminen on aikaa vievää ja osittain haasteellista, sillä ohjekirjat voivat olla suppeat tai epäselvät. Lisäksi pitäisi tuntea kyseisen yrityksen toimintatavat ja toimitilat, jotta työnteko olisi luontevaa ja sujuvaa. Yritystoiminnan on oltava täysipainoista myös yrittäjän poissa ollessa, jotta yrittäjä takaisin palatuaan pystyisi jatkamaan yritystoimintaansa ja saamaan siitä elantonsa.

Lehti ja Mattila (2009) ovat tehneet opinnäytetyön, jossa he ovat tutkineet keskisuuren päivittäistavarakaupan riskejä. Heidän tutkimuksessaan oli kartoitettu kaupan olennaisimmat vahinkoriskit ja niiden todennäköisyys ja laajuus. Tutkimustulosten avulla selvisi neljän riskilajin viisi olennaisinta riskiä. Henkilöriskeistä merkittävimäksi myös heidän tutkimuksessaan nousivat sairastuminen, stressi ja tapaturmat.

Perheenjäsenet voivat jatkaa yritystoimintaa yrittäjän kuoltua tai joutuessa työkyvyttömäksi, tällöin tulee kyseeseen sukupolvenvaihdos. Ennakoimattomana sukupolvenvaihdos tulee verotuksellisesti kalliimmaksi, kuin että sen ehtisi tehdä suunnitellusti. Yrittäjä voi myydä, lahjoittaa tai jättää perintönä yrityksensä jatkajalle. Näiden lisäksi edellä mainittuja tapoja voi yhdistellä esimerkiksi siten, että osa yrityksestä lahjoitetaan ja loppuosa myydään. (Walden 2012.)

Työttömyys- ja eläketurva riippuu eläkevakuutusmaksun suuruudesta. Maksun pohjana käytetään työtuloa, jota kannattaa päivittää säännöllisesti. Jos työtuloksi on ilmoittanut minimivaatimuksen, niin eläkettä ei paljoa kartu, eikä silloin ole työttömyysturvan piirissä. Eläketurvakeskus määrittää vuosittain työtulolle vähimmäismäärän, vuonna 2013 se on 7.303,99 euroa. Tämä vaihtoehto ei sisällä kuitenkaan työttömyysturvaa. Työttömyysturvan antava työtulon määrä on 8.520,00 euroa. (Eläketurvakeskus 2013.)

Yrittäjä tuskin itse haluaa tehdä ilkivaltaa tai tuhotyötä omalle yritykselleen, mutta joku ulkopuolinen henkilö saattaa sitä tehdä. Tuhopolton seurauksena voi aiheutua henkilövahinkoja, lievistä palovammoista vakaviin vammoihin, pahimmassa tapauksessa kuolema. Ilkivalta voi kohdistua myös elintarvikkeisiin tai juomaveteen. Seura-

uksena voi olla erilaisia myrkytyksiä, sairauksia jopa kuolema. Ilkivallan lisäksi voi sattua tahattomia vahinkoja, jolloin voi tärkeitä tietoja päästä väärin käsiin.

Tarjolla on eri tahojen järjestämiä koulutuksia, joista on osattava poimia oleellisin. Ammatillista osaamista on päivitettävä jatkuvasti. Ammattiosaamisen tärkeyttä korostavat myös Koskinen ym. (2005) valtiopäiväasiakirjassa. Tänä päivänä jatkokoulutusta on hyvin tarjolla ja sitä tarjoavat ammattikorkeakoulut ja yliopistot (Koulutusnetti 2012). Kurssimuotoisia täydennysopintoja tarjoavat esimerkiksi aikuiskoulutuskeskukset. Luentoja ja erilaisia lähipäiviä on tarjolla jatkuvasti kaikille toimialoille ja näitä järjestävät liitot, yrittäjähdistykset ja erilaiset konsulttitoimistot.

Lait ja asetukset muuttuvat koko ajan, milloin tulee uusia lakeja, milloin vanhoja päivitetään. Hankalissa tilanteissa voi ja kannattaa kysyä neuvoja asiantuntijoilta. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi vaativien sopimusten tekeminen, yrityksen kirjanpitoasiat ja verosuunnittelu, sukupolvenvaihdokset ja monet muut asiat, joista yrittäjällä ei ole välttämättä riittävästi tietoa.

2.1.2 Liikeriskit

Oleennaista liikeriskeille on se, että ne otetaan tietoisesti tavoitellen voittoa. Liikeriskit koostuvat monesta eri osa-alueesta. Henkilöriskien lisäksi liikeriskejä ovat talouteen, tuotantoon ja koneisiin liittyvät riskit, unohtamatta kuitenkin julkisen vallan, asiakkaiden ja kilpailijoiden asettamia vaatimuksia. (Pk-yritysten riskienhallinta, 2007.)

Avainhenkilöön liittyvät riskit ovat merkittävä riski myös liikeriskien kohdalla, etenkin, kun asiaa tarkastellaan yksinyrittäjän näkökulmasta. Yksinyrittäjän on oltava ”joka paikan höylä”, sillä hänen on tunnistettava yrityksensä taloudellisen tilanteen muutokset, tehtävä investointisuunnitelmat ja niihin liittyvät rahoitukset, hoidettava asiakassuhteet ja markkinointi, solmittava tarpeelliset sopimukset, tarkkailtava toimialansa kilpailutilanne ja paljon muuta. Kaikki tämä on muistettava tehdä lainsäädännön ja erilaisten määräysten puitteissa.

Koska yksinyrittäjillä ei ole työntekijöitä, yrittäjä itse on ns. avainhenkilö. Kaikki avainhenkilöön kohdistuvat riskit voivat aiheuttaa toiminnan vaikeutumista, pahimmassa tapauksessa yritys joutuu lopettamaan toimintansa. Avainhenkilön tieto-taito on

kallisarvoista. Motivaatio tai sitoutuminen yritykseen on oltava kohdallaan, koska yrittäjän toimeentulo on sen varassa.

Kotivakuutus korvaa omien lasten aiheuttamat vahingot laitteille tai muulle omaisuudelle. Jos lasten kaverit aiheuttavat vahinkoja, heidän perheensä kotivakuutus tai vanhemmat korvaavat aiheutuneet vahingot. Kotonaan työtä tekevän on mietittävä tilaratkaisut niin, että edellä mainituilta riskeiltä vältyttäisiin. Paras vaihtoehto on se, että työhuone on eristetty normaalista asuinkäytöstä, eikä ruokaa ja juomaa saa sinne kuljettaa. Lähitapiolan (2013) mukaan kodin vakuutus korvaa ansiotyövälineet 4000 euroon saakka, jos yritystoimintaa tehdään kotona yksityishenkilönä tai yksityisellä toiminimellä. Jos jostain syystä laitteet eivät olisi kotivakuutuksen piirissä tai silloin, kun toimitila on vuokrattu muualta, voi niille ottaa erillisen esinevakuutuksen. Jos laite on muutaman vuoden vanha, niin omavastuun jälkeen ei jää paljoa korvattavaa.

Kannattavuuden heikentyminen on riski kaikilla yrityksillä, ja siihen voivat vaikuttaa lama, asiakkaiden taloudellisen tilan heikentyminen tai yritystoiminnan loppuminen, avainhenkilön sairastuminen tai vakava vahinko. Toinen talouteen liittyvä riski on huono vakavaraisuus, joka vaikuttaa yrityksen kykyyn kehittää toimintaa, tehdä investointeja ja mahdollisesti saada suuria työprojekteja. Kolmas talouteen liittyvistä riskeistä on huono maksuvalmius. Jos yritys ei pysty maksamaan laskujaan ajallaan, alkaa kertyä viivästyskorkoja ja -maksuja, sen jälkeen perintäkuluja. Jos kierre jatkuu pitkään, voi myös ulosottovirasto alkaa kysellä saamisiaan. Maksuvalmiuteen vaikuttavia asioita ovat omien myyntisaamisten lyhyt kiertoaika sekä ostovelkojen pitkä kiertoaika. Jos asiakkaat maksavat maksunsa toistuvasti myöhässä tai heillä on omia maksuvaikeuksia tai sattuneita vahinkoja, vaikuttaa sekin maksuvalmiuteen.

Lainsäädäntö ja viranomaiset luovat omia vaatimuksiaan yritysten toimintaan. Luvanvaraisia toimialoja on lukematon määrä, esimerkiksi terveydenhuolto, sähköurakointi, vartiointi ja turva-ala. Osalla toimialoista joudutaan tekemään erilaisia ilmoituksia viranomaisille. Jokaista yritysmuotoa säätelevät niitä varten laaditut lait ja asetukset. Näiden mahdolliset muutokset ja uudistukset on muistettava huomioida.

Suhdanteet vaikuttavat merkittävästi yritysten toimintaan, mutta ne eivät kohtele yrityksiä tasapuolisesti. Toiset yritykset kärsivät suhdannemuutoksista toisia enemmän, erot johtuvat suhdanteiden vaikutuksista eri toimialoihin. Jos asiakkaalla menee huo-

nosti, niin se vaikuttaa suoraan yrityksen toimintaan. Epäterve kilpailutilanne, huonosti hoidetut asiakassuhteet ja liian korkea hinta voivat myös aiheuttaa asiakkaiden siirtymistä kilpailijoille. Jos uusi yritys aloittaa toimintansa alihintaan, voi asiakkaat lähteä halvempien palvelujen perään. Vahvuutena kuitenkin vanhoilla yrityksillä ovat vahvat asiakassuhteet ja pitkä työkokemus alalla. Heikkoutena yksinyrittäjillä työskentelevän yrittäjän yritykselleen antama työpanos on aina rajallinen.

2.1.3 Sopimus- ja vastuuriskit

Lainsäädäntö vaikuttaa myös sopimusten sisältöön ja niillä on erilaisia suojatarkoituksia. Tällaisia lakeja ovat mm. Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista, Kuluttajansuojalaki, Laki kilpailunrajoituksista, Laki elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelystä (Asiakasosaamispassi 2010.) Sopimusten laadinnassa on oltava tarkkana ja monesti niihin tehdään molempia osapuolia tyydyttäviä tarkennuksia. Riitatilanteiden varalta sopimukset on hyvä tehdä kirjallisena. Jotta yritystoiminta on turvattu, yrittäjän on tiedettävä ja tunnettava sopimukseen liittyvät riskit. Sopimussakkoista ja vahingonkorvauksista voi koitua suuria menetyksiä, jotka voivat vaikuttaa yrityksen talouteen. Inhimillisiä erehdyksiä voi sattua kenelle tahansa ja tällöin voi joutua maksamaan vahingonkorvausta.

Yrittäjällä on erilaisia vastuita liittyen tuotteisiin, vahingonkorvauksiin, tietorekisterin pitoon, virheisiin ja viivästymisiin. Vastuista on määrätty eri laissa ja vastuuta voidaan rajoittaa sopimuksissa. Vastuuriskejä varten kannattaa ottaa vastuuvakuutus, joka korvaa vahingot tiettyyn rajaan asti. Jos sopimuksessa sitoudutaan lakia suurempaan vastuuseen, vastuuvakuutus ei korvaa tätä ylimenevää osaa. (Pk-yritysten riskienhallinta.)

2.1.4 Tietoriskit

Tietoihin ja niiden käyttöön suuntautuvaa uhkaa sanotaan tietoriskiksi. Tällaisia tilanteita ovat ne, kun tietoa ei olekaan käytettävissä, se on muuttunut, muutettu tai joutunut ulkopuolisten käsiin. Riskin voi aiheuttaa tekninen vika tai jokin toinen vahinko tai ihminen joko tahallaan tai tahattomasti. (Suominen 2003.)

Kotilainen (2011) kertoo artikkelissaan, kuinka turvaohjelmia kehittävä Rik Ferguson neuvoi suomalaisia ammattilaisia vuoden 2010 lopulla järjestetyssä Tietoturva ry:n

seminaarissa. Fergusonin (2010) mielestä yrityksillä on kolmenlaisia tietoja, joiden menettämällä on vakavia seurauksia:

- lainsäädännön ja sopimusten suojaama tieto
- aineeton omaisuus ja liikesalaisuudet
- luottamuksellisen tiedot.

Fergusonin (2010) mukaan rikollisten tekemät haittaohjelmat ovat pahin ulkoinen uhka. Ohjelmat voivat hyödyntää tietokoneissa olevia tietoturva-aukkoja. Toinen ongelma on niin kutsutut pilvipalvelut, joissa tieto kulkeutuu pitkin maailmaa, eikä siis ole yrittäjän itsensä hallinnassa. Tietoturvaa mietittäessä on tärkeää ensin tutkia yrityksessä olevat tärkeät tiedot ja miten niitä yrityksessä käsitellään ja vasta sitten mietittävä turvakeinoja. Liian tiukat turvaohjeet voivat kuitenkin olla hankalia ja niistä on helppo käydä lipsumaan. Ferguson myös painottaa, että tietosuojauksessa on kyse jatkuvasta työstä. (Kotilainen 2011.)

Teknisenä vikana voi olla tietokoneen hajoaminen, varmuuskopiointijärjestelmän pettäminen tai tallentamisen epäonnistuminen. Tallennus voi epäonnistua sähkökatkoksen seurauksena tai serverin pettäessä. Tulipalon seurauksena voi tietovälineiden lisäksi hävitä koko paperiarkisto. Ja vaikka nämä säästyisivät palolta, niin savu, noki ja viimeistään sammutuksen aiheuttama vesi tuhoaisivat ne lopullisesti. Ihminen voi vahingossa hävittää tietoja koneelta tai tiputtaa kannettavan tietokoneen. Tahallisesti aiheutettuja tietoriskejä ovat esimerkiksi tietomurrot, vakoilu, petokset ja tietojen väärentäminen.

Pahin tietoriski on se, että tiedostot häviävät tai tuhoutuvat lopullisesti. Tämä saattaa aiheuttaa jopa liiketoiminnan loppumisen. Pienempää vahinkoa aiheuttavat tietoverkon ongelmat, virusohjelman tai palomuurin pettäminen sekä postin katoaminen. Tämän aiheuttama vahinko teettää ylimääräistä työtä, työn viivästymistä, tietojen joutumista ulkopuolisille, korvausvelvollisuuden tai asiakkaan menetyksen.

Osaan tietoriskeistä voi varautua varmuuskopioinnilla, virustorjuntaohjelmilla ja palomuureilla. Toisten tietokoneissa olleet muistitikut ja muut tiedonsiirtovälineet kannattaa tarkastaa haittaohjelmien varalta. Kaikki tieto ei kuitenkaan ole tiedonsiirtovälineillä, vaan tietoa on paljon paperilla sekä myös yrittäjällä itsellään. Paperit ovat

säilytettävä niin, etteivät ulkopuoliset pääse niihin käsiksi ja mahdollisuuksien mukaan niin, että ovat paloturvallisessa paikassa.

2.1.5 Tuoteriskit

Tuotteisiin liittyviä riskejä on paljon ja niihin vaikuttaa yrityksen toimiala. Tuoteriski voi tapahtua jo tuotteen suunnittelun alkumetreillä, sillä markkinatutkimus tai kilpailutilanteen tarkastelu on voitu tehdä huolimattomasti. Tuotekehityksessä on huomioitava eri lait, luvat sekä vaatimukset viranomaisilta. Tuotevastuulain 3. §:ssä sanotaan, että tuotteen on oltava turvallinen käyttäjilleen ja valmistaja on siitä vahingonkorvausvelvollinen. Tämä koskee vain niitä tapauksia, joissa tuote on valmistettu Euroopan talousalueella. (Tuotevastuulaki 694/1990.)

Itse tuotantoprosessi koneineen ja laitteineen, varastointi, kuljetus ja markkinointi luovat omat haasteensa yrittäjälle. Tuoteselosteet ja käyttöohjeet ovat oltava helposti löydettävissä ja luettavissa, jotta väärinkäsityksiä ei pääse sattumaan. Käytöstä poistaminenkaan ei ole välttämättä yksinkertaista, sillä kaikkea ei voi hylätä tai laittaa roskikseen. Jätelain 2. luku 9. § velvoittaa tuotteen valmistajaa, markkinoille saattajaa ja jakelijaa tiettyihin toimintoihin koko tuotteen elinkaaren aikana, myös tuotteen käytöstä poistosta ja kierrätyksestä (Jätelaki 646/1990).

Palvelualalla tuoteriskinä voidaan ajatella palvelun laatua. Jos asiakkaat kokevat saavansa huonoa palvelua, voivat he siirtyä toisten yritysten asiakkaiksi. Palvelun laatuun vaikuttavat asiakaspalvelun lisäksi toimituksen täsmällisyys, asiantuntemus ja neuvonta. Hyvään asiakaspalveluun kuuluu kartoittaa asiakkaan tarpeet nyt ja tulevaisuus huomioiden ja näiden perusteella asiakkaan neuvominen, tukeminen ja auttaminen mahdollisissa päätöksenteoissa.

2.1.6 Ympäristöriskit

Yrittäjä voi toiminnallaan aiheuttaa ympäristövahingon, jos haitallisia kemikaaleja pääsee maaperään tai vesistöön. Ympäristönsuojelulain 12. luvun 75. §:n mukaan tällaisen vahingon aiheuttaja on velvollinen puhdistamaan maaperän ja vesistön siihen kuntoon, ettei siitä enää aiheudu terveystahaitta eikä vaaraa ympäristölle (Ympäristön-

suojelulaki 86/2000). Tällaisesta vahingosta aiheutuvat kustannukset voivat nousta niin korkeaksi, ettei yrityksellä ole taloudellisia resursseja jatkaa toimintaansa.

Tuotanto- tai toimitilan tulipalo voi aiheuttaa ympäristöriskin, jos tiloissa tai lähistöllä varastoidaan tai käsitellään haitallisia kemikaaleja. Tällöin on tärkeä olla valmiiksi mietitty miten toimitaan ja minne pitää tehdä ilmoituksia. Koneissa ja laitteissa käytettävät polttoaineet voivat valua ympäristöön, jolloin lähistöllä on oltava imeytysainetta. Työpisteiden ja -tilojen yleinen siisteys ja järjestys pienentää riskien syntymistä. Yrityksen ulkopuolelta tulevia ympäristöriskejä voi aiheutua luonnonilmiöistä tai katastrofeista, lähialueen yritysten toiminnasta tai ilkvallan seurauksena.

2.1.7 Rikoseriskit

Rikoseriskejä ovat yrityksen omaisuutta uhkaavat ryöstöt, murrot ja ilkivalta. Yleisimpiä murtotapoja ovat ikkunan rikkominen tai irrottaminen sekä ulko-oven murtaminen. Rikosvahinkojen määrä on lähtenyt laskuun erilaisten suojaustoimenpiteiden ansiosta. Rakenteellinen suojaus eli panssarilasit ja teräsristikot hidastavat vahingontekijää. Valaistus, joka syttyy liiketunnistimen avulla, säikäyttää osan tunkeutujista pois. Kulunohjaus estää ulkopuolisten pääsyn toimitiloihin ja kameravalvonnan avulla voidaan seurata alueella liikkumista. Vartiointia on monenlaista ja se voi olla järjestetty yrityksen sisältä tai annettu vartiointiliikkeen tehtäväksi. Yrityksen toimitilat voivat olla aidatulla alueella, jolloin vartiointi tarvitaan vain sisäänkäyntiin. Jos alueelle pääsee menemään kuka tahansa, tarpeellista voi olla alueella kiertävä vartija. Tekniseen valvontaan kuuluu rikos-, palo-, vesi-, kaasu-, ja kiinteistönvalvontalaitteet. (Juvonen ym. 2005, 73–74.)

Seuraavat kappaleet perustuvat turva-alan yrittäjä Jorma Anttosen (2013) kanssa käytyyn keskusteluun valvonta- ja hälytyslaitteistoista. Valvontalaitteina voidaan käyttää hälytyslaitteita, jotka toimivat joko puhelinlanka- tai gsm-verkossa tai niin, että hyödyntävät molempia verkkoja. Laitteisiin voidaan kytkeä erilaisia sensoreita joko langattomasti tai kaapelin välityksellä. Tällaisia ovat erilaiset liiketunnistimet, tutkat ja ilmaisimet. (Anttonen 2013.)

Liiketunnistimia on monenlaisia eri käyttötarkoituksen mukaan. Yleisimmin käytetty on PIR-sensori (passive infra red), joka reagoi lämmönlähteisiin. Näillä voidaan val-

voa kapeita ja pitkiä tai laajoja alueita. Tyypillinen alue on 110 astetta ja ulottuvuus 15 metriä. Valvonta-alueita voidaan muokata valitsemalla kohteen vaatima ns. linssi. Liiketunnistimia on kehitetty nykyisin niin, että valvotulla alueella voi liikkua pienikokoisia eläimiä aiheuttamatta hälytystä. Mikroaaltotutkat hyödyntävät nimensä mukaisesti mikroaaltoja tunnistaakseen kohteen tunnistusalueella. (Anttonen 2013.)

Paloilmaisimet, jotka reagoivat savuun, ovat pääsääntöisesti optisia tai ionikammio-toimisia. Toiset paloilmaisimet reagoivat lämpötilaan ja sen muutokseen. Ilmaisimissa voi olla sisäänrakennettu sireeni. Kuunteleva lasinrikkoilmaisimien reagoi rikkoutuvan lasin äänen tunnistukseen ja inertia-anturit tunnistavat värähtelyt ja tärinät. Muita hälytyslaitteisiin liitettäviä sensoreita voi olla vesivuoto-, häkä- ja kaasuilmaisimet sekä narkoottisen kaasun tunnistimet. (Anttonen 2013.)

Kameravalvonnan avulla vartija voi valvoa laajojakin alueita valvomosta käsin. Suurilla vartiointiliikkeillä on omat keskusvalvomot, joista käsin valvotaan eri yritysten alueita. Tarvittaessa hälytys välitetään paikallisille vartijoille. Tyypillistä tämän päivän kameroille on etäohjaus Internetin yli ja hyvät pimeännäköominaisuudet. Älykkäämmissä järjestelmissä kamera pystyy seuraamaan liikkuvaa kohdetta automaattisesti. Kuvamateriaali voidaan tallentaa DVR-laitteille (digital video recorder) vaikka maapallon toiselle puolelle. (Anttonen 2013.)

2.1.8 Hiljainen tieto

Yksinyrittäjälle henkilöriskit voivat olla tuhoisammat kuin muille yrityksille. Yksinyrittäjän tietotaito on vain hänen hallussaan, kun taas suuremmissa yrityksissä työntekijöillä tai toisilla omistajilla on tarpeeksi tietoa yrityksen asioista jatkaakseen kyseistä liiketoimintaa. Yksinyrittäjällä ei yleensä ole sellaista henkilöä, joka voisi toimia yrittäjän sijaisena hänen tilapäisen poissaolonsa aikana. Jotta tällaisen varamiehen käyttö onnistuisi, pitäisi yrittäjän pystyä neuvomaan normaalit rutiinit sekä kertomaan tarpeellinen määrä halussaan olevasta ns. hiljaisesta tiedosta.

Hiljainen tieto tarkoittaa Kestin (2005) mukaan sellaista tietotaitoa, joka on syntynyt kokemusten kautta ja sitä on hankala selittää. Kun ihminen tekee työtehtäviään, hänen toimiaan ohjailevat erilaiset tuntemukset, joita ei itse tiedosta tai niitä ei haluta tuoda julki. Tällaisten hiljaisten tietojen perusteleminen on hankalaa tai jopa mahdotonta.

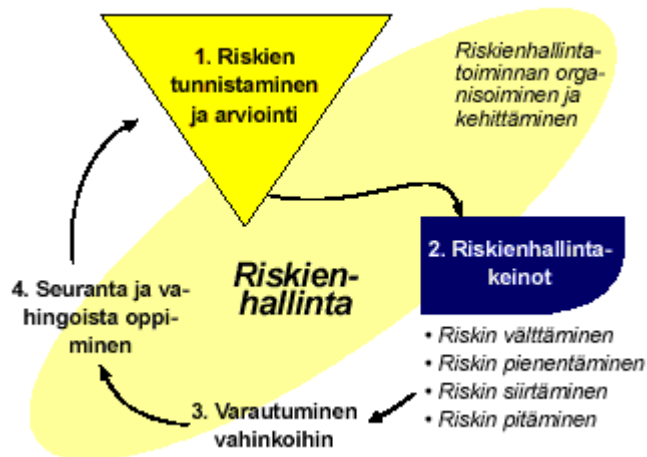
Toivosen ja Asikaisen (2004) mielestä osaaminen on hiljaista tietoa silloin, kun osaamaansa asiaa ei osaa opettaa toisille. Kyse ei siis ole tiedon pitämistä itsellään syystä tai toisesta, vaan yksinkertaisesti sitä ei enää huomaa eikä tunnista. Hiljainen tieto syntyy, kun taito on opittu niin hyvin, ettei sen tekemistä tarvitse enää miettiä. Toivosen ja Asikaisen ajatuksiin hiljaisesta tiedosta yhtyy myös Virtainlahti (2009). Hänen mielestään käsittääkseen hiljaista tietoa, pitää ymmärtää hiljaisen tiedon luonne. Ihmisen hallussa oleva tieto on ottanut vaikutteita kyseisen henkilön ympäristöstä. Hiljainen tieto on persoonallistunut, joten sen välittäminen toiselle tarpeeksi selvästi on todella hankalaa.

2.2 Riskienhallinta

Kuuselan ja Ollikaisen (2005, 35) mukaan riskienhallinta tarkoittaa kaikkea sellaista toimintaa, jolla pystytään tunnistamaan ja arvioimaan riskejä sekä niiden aiheuttamien vahinkojen torjumista tai minimoimista. Hyvä riskienhallinta on luonteeltaan ennakkoivaa, tietoista, suunnitelmallista ja järjestelmällistä (Pk-yritysten riskienhallinta 2009).

Riskienhallinnassa on Juvosen ym. (2005) mukaan kyse päätöstenteosta ja niiden toimeenpanosta, ja ne pohjautuvat riskien arviointiin. Päätöksen toimeenpanossa on oltava tarkkana, on tiedettävä mitä tekee ja miksi, jotta yllätysten vaikutukset olisivat mahdollisimman pieniä. Riskienhallinta ei kuitenkaan ole vain riskien välttämistä, vaan riskinoton ja sen seurausten hallitsemista. Tavoitteena kaikella tällä on se, että liiketoiminta pystyy jatkumaan ja kustannukset pysyvät suunnitellulla tasolla.

Kuviossa 1 on esitetty riskienhallinnan vaiheet ja kuinka ne etenevät. Riskit on ensin tunnistettava, jotta voidaan miettiä, kuinka ne voidaan välttää tai saada pienemmäksi. Pitää muistaa myös huomioida, onko sellaisia riskejä, jotka voidaan pitää itsellään. Kolmannessa vaiheessa pohditaan, miten vahinkoihin varaudutaan ja miten ongelmista selvittää. Viimeisessä vaiheessa tutkitaan miten vahingoista selviydyttiin, missä onnistuttiin ja mitä olisi pitänyt tehdä toisin. (Pk-yritysten riskienhallinta 2009.)

KUVIO 1. Riskienhallintaprosessi. (Pk-yritysten riskienhallinta 2009)

2.2.1 Riskien tunnistaminen ja arviointi

Yleensä riskien tunnistaminen aloitetaan haavoittuvuusanalyysillä, jonka avulla saadaan kokonaiskuva yrityksen tilanteesta. Kun riskialueet on selvitetty, ryhdytään niitä tutkimaan yksityiskohtaisemmin riski kerrallaan. (Pk-yritysten riskienhallinta 2009.) Muita tunnistamiseen käytettäviä menetelmiä ovat vikapuuanalyysi, jossa kartoitetaan järjestelmien laiteviat, niiden syyt ja seuraukset. Poikkeamatarkastelua (HAZOP) käytetään prosessijärjestelmien toiminnasta johtuvien riskien ja syiden tunnistamiseen, jossa seurataan eri suureiden poikkeavuutta normaaliarvoista. (Juvonen ym. 2005.)

Tunnistusvaiheessa kannattaa hyödyntää henkilöstön tietotaitoa. Kun palaveriin valitut henkilöt otetaan eri osastoilta ja työpisteiltä, heidän kokemuksensa ja tietämyksensä ovat laajempia. Apuna voi ja kannattaa käyttää erilaisia apuvälineitä ja jopa asiantuntijoita. Vakuutusyhtiöillä, viranomaisilla ja konsulteilla on paljon valmista tietoa riskeistä, joten niitä kannattaa käyttää. (Pk-yritysten riskienhallinta 2009.) Yksinyrittäjällä ei kuitenkaan ole mahdollisuutta käyttää henkilöstöä riskien tunnistamiseen, vaan hän joutuu tekemään sen yksin tai käyttämään asiantuntijoita. Pk-yritysten riskienhallinta-sivustolta voi jokainen tulostaa omaan käyttöönsä erilaisia riskikarttoja.

Kuuselan ja Ollikaisen mukaan (2005, 17) riskin tarkastelussa pitäisi huomioida ei-toivotun seuraamuksen haitallisuutta ja todennäköisyyttä. Suominen (2003, 10) on kuvannut saman asian seuraavan matemaattisen kaavan avulla

$$\text{riski} = \text{todennäköisyys} \times \text{riskin laajuus tai vakavuus}$$

Juvosen ym. (2005) mielestä on olemassa kehittyneempi laskutapa, jossa riskin vakavuus kerrotaan itsellään. Tällä tavalla laskettuna riskin merkittävyys nousee paremmin esille ja todennäköisyydelle jää pienempi painoarvo. Tällaista tuloa nimitetään riskiarvoksi. Edellä mainittujen kaavojen laskemista varten ovat olemassa kertoimet. Taulukossa 1 on viiteen luokkaan jaetut todennäköisyyskertoimet, jotka ovat määriteltty sattumistiheyden mukaisesti.

TAULUKKO 1. Vahingon sattumistodennäköisyyden osoittama todennäköisyyskerroin (Juvonen ym. 2005)

Vahingon sattumistiheys	Todennäköisyyskerroin	Riskin todennäköisyys
1/1000 (kerran tuhannessa vuodessa)	1	Erittäin epätodennäköinen
1/100 (kerran sadassa vuodessa)	2	Epätodennäköinen
1/10	3	Mahdollinen
1/1	4	Todennäköinen
10/1	5	"Jokapäiväinen"

Taulukosta 2 selviää viisi vakavuuskerrointa, kun vertailuarvona on käytetty yrityksen vuotuista nettotulosta. Riskiä pidetään merkityksettömänä silloin, jos vaikutus nettotulokseen on alle 2 %. Jos yrityksen tulos olisi 20.000 €, niin riskin vaikutus olisi 400 €. Sietämättömän raja on puolet nettotuloksesta, jolloin samaisen esimerkin mukainen riskin vaikutus olisi 10.000 €.

TAULUKKO 2. Riskin vakavuuden osoittama vakavuuskerroin. (Juvonen ym. 2005)

Vahingon vaikutus yrityksen nettotulokseen	Vakavuuskerroin	Riskin vakavuus
alle 2 %	1	Merkityksetön
2 - 7 %	2	Vähäinen
7 - 20 %	3	Kohtalainen
20 - 50 %	4	Merkittävä
yli 50 %	5	Sietämätön

Tunnistamis- ja arviointiprosessin eli riskianalyysin tehtävänä on siis selvittää riskin suuruus ja todennäköisyys. Tämä ei kuitenkaan poista eikä pienennä niitä, vaan auttaa huomaamaan erilaiset uhat, niiden syyt ja seuraukset, jotta niihin voisi varautua. Tarkempaa riskien tunnistamista varten käytetään erilaisia työvälaineitä tai -kortteja. Tähän tarkoitukseen sopivia riskikarttoja löytyy esimerkiksi Pk-yritysten riskienhallinta -

sivustolta. Kun tunnistusvaihe on tehty, tarkastellaan jokaista riskiä erikseen. Tässä vaiheessa arvioidaan riskin vakavuutta ja todennäköisyyttä sekä sen seurauksia.

2.2.2 Hallintakeinot ja varautuminen vahinkoihin

Tässä luvussa kuvatut hallintakeinot perustuvat Juvosen ym. (2005) tekstiin. Merkittävien hallintakeinoista on riskin pienentäminen, jota käytetään silloin, kun riskiä ei voi poistaa tai siirtää esimerkiksi vakuuttamalla. Riskin pienentäminen on järkevää vain tiettyyn pisteeseen asti, koska siitä aiheutuu lisäkustannuksia. Merkityksettömien ja kohtalaisten riskien osalta on laskettava, mihin asti pienentäminen on kannattavaa.

Vahingontorjuntaa käytetään, jotta vahingon syntyminen voitaisiin estää tai seuraus saataisiin mahdollisimman pieneksi. Tietynlaiset toimenpiteet voivat olla vakuutuksen saamisen ehtona ja osa niistä on lainsäädännöllä määrätty toteutettavaksi. Vahinkotoimenpiteet voidaan jakaa rajoittaviin, ehkäiseviin ja vahingon jälkeisiin toimenpiteisiin. (Juvonen ym. 2005.)

Riskin välttäminen on tarpeellinen silloin, kun sen vakavuus on merkittävä. Toimenpide voi olla kallis, mutta pitkällä aikavälillä se saattaa olla kannattavaa. Työvoiman korvaaminen koneilla voi tulla kyseeseen, jos riskinä ovat työtaturmat. Riskien pienentämiseksi voidaan huonosti kannattavan tuotteen valmistus lopettaa. Poistaminen on yleinen hallintakeino liiketoimintariskien osalla. (Juvonen ym. 2005.)

Tuotteiden valmistaminen kahdessa eri paikassa jakaa tuotannolle aiheutuneen riskin puoleen. Jos toisessa työpisteessä tulipalo tekee vahinkoa, voidaan toisessa jatkaa tuotantoa normaalisti. Liikertiseissä jakaminen on keskeinen hallintakeino. Riski ei poistu, mutta vastuu jakautuu useammalle taholle. (Juvonen ym. 2005.)

Yleisin riskien hallintakeinoista, etenkin pienissä yrityksissä, on vakuuttaminen. Vakuuttaminen on vastuun siirtämistä vakuutusyhtiölle joko kokonaan tai osittain. Koska omavastuu ja piilomenetykset jäävät yrityksen omalle vastuulle, on kyse osittaisesta riskistä. Vastuuta voi siirtää myös erilaisten sopimusten avulla toiselle, esimerkiksi siirtämällä kuljetukset ulkopuoliselle yritykselle. Omalla vastuulla pidettävät riskit ovat usein toistuvia ja edullisia pitää itsellään. Tällaisia riskejä ovat vähäiset kuljetus-

vauriot, ilkevallanteot ja rikkoutumiset. Itsellä pidetyt riskit rahoitetaan käytettävissä olevista varoista, mutta joskus myös pankista otettavalla lainalla. (Juvonen ym. 2005.)

2.2.3 Seuranta ja vahingoista oppiminen

Riskienhallinnan toimivuutta pitää valvoa ja suunnitelmaa on kehitettävä säännöllisesti. Kun riskeistä tehdään selkeä rekisteri, on sitä helppo ja nopea päivittää. On myös mietittävä, miten riskejä pystyy havaitsemaan ja missä vaiheessa on syytä toimia. Riskienhallinta hyvin ja järjestelmällisesti hoidettuna antaa valmiuden selviytyä jatkossakin uusista haasteista ja tuntemattomista riskeistä. (Kuusela & Ollikainen 2005.)

Sanonta ”vahingoista voi oppia” toteutuu myös riskienhallinnassa. Tätä tarkoittavat myös Juvonen ym. (2005) kirjoittaessaan toteutuneiden riskien tarkkailusta. Kun sattunutta vahinkoa tutkitaan, saa siitä jatkoa ajatellen arvokasta tietoa, kuten kuinka riskin suuruuden arviointi oli onnistunut. Tämän avulla voidaan arvioida entistä tarkemmin tulevien samanlaisten riskien vakavuutta.

Lähdekirjallisuudessa riskienhallintasuunnitelmat on tehty suuremmille kuin yhden hengen yrityksille ja niissä on käsitelty ns. sisäistä tarkastusta. Yksinyrittäjällä ei tällaista ole, joten suunnitelman laadinta, päätökset ja valvonta kuuluvat yrittäjälle itselleen. Lisäksi pienen yrityksen riskinkantokyky on isoa heikompi. On siis erittäin tärkeää, että yrittäjä tutkii ja päivittää riskirekisterinsä vähintään kerran vuodessa sekä tarpeen tullen käyttää siihen asiantuntijoita apunaan. Lainsäädännön noudattaminen pienentää riskejä ja vähentää myös oikeudellisten seurausten riskiä. Tuotevastuu-, työturvallisuus ja ympäristölainsäädäntö vaativat yrityksiltä tiettyjä vastuita ja niistä on oltava perillä.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa yksinyrittäjän toimintaan vaikuttavat merkittävimmät riskit sekä niihin varautuminen. Kohderyhmä koostui yksinyrittäjistä, joiden elanto tulee pääsääntöisesti yritystoiminnasta eli he ovat YEL-vakuutettuja. Jotta tutkimus palvelisi toimeksiantajan asiakkaita, niin otokseksi otettiin tilitoimiston omia asiakkaita. Vastatessaan kysymyksiin asiakkaat pystyivät tunnistamaan yrityksensä riskejä ja tarvittaessa puuttumaan niihin. Vastaaajiksi valikoitui 27 yksinyrittäjää. Tässä

vaiheessa ei koettu tarpeelliseksi tutkia toimialojen erilaisuutta. Kohderyhmän yrittäjistä suurin osa toimii kaupp- ja palvelualalla ja toiseksi suurin osa rakennusalalla. Ne muutamat, jotka eivät mahtuneet edellä mainittuihin ryhmiin ovat keskittyneet jonkin tuotteen valmistamiseen, esiintyvään taiteeseen tai koneurakointiin. Kohderyhmä oli melko pieni, mutta kartoitettavia riskejä erittäin paljon.

Rantasen (2004) mukaan kvantitatiivinen tutkimus pohjautuu numeerisen tiedon keräämiseen ja saadun aineiston tilastomatemattiseen analyysiin. Tällaisen analyysin tavoitteena on kuvailla tiettyä joukkoa taulukoiden, tunnuslukujen ja grafiikan avulla sekä tehdä yleistettävyyksiä otosten avulla. Tutkimuksessani käytin kvantitatiivista eli määrällistä menetelmää, sillä tavoitteenani oli saada vertailukelpoiset sekä täsmälliset vastaukset. Menetelmän valintaan vaikutti myös opinnäytetyön aihe ja kysymysten suuri määrä. Haastattelu ei tuntunut luontevalta vaihtoehdolta, vaikka otos oli pieni, sillä kartoitettavia riskejä oli 132. Haastattelu olisi vienyt huomattavasti aikaa, niin vastaajalta kuin haastattelijaltakin. Lisäksi olisi ollut mahdollista, että haastattelijaksi olisi voinut johdatella vastaajaa tietämättään. Tämän opinnäytetyön toteutus, vastaajien suhteellisen pieni määrä ja heidän sijaintinsa maantieteellisesti pienehköllä ja harvaanasutulla alueella eivät anna mahdollisuutta yleistää tutkimusta laajemmin yksinyrittäjiin. Harkinnanvarainen otos sopii sellaisiin tutkimuksiin, joiden tavoitteena ei ole yleistäminen suurempaan perusjoukkoon (Vilka 2007, 58).

3.1 Kyselylomake

Kyselylomake (liite 2) sisälsi riskeihin liittyviä monivalintatehtäviä, joiden avulla selvitettiin eri riskien vaikutuksia yrityksen toimintaan. Lomakkeeseen otetut riskit on valittu Pk-yritysten riskienhallinta -sivuston työvälinesarjasta löytyvistä työkorkeista. Lomakkeelle riskit on ryhmitelty lajeittain. Sellaiset riskit, jotka eivät liity yksinyrittäjään tai ovat muuten vähempiarvoisia, on jätetty kokonaan pois. Tästä huolimatta riskejä kertyi lomakkeeseen 132 kappaletta ja lomakkeen pituudeksi neljä sivua.

Lomakkeella kysytyjen riskien vaikutusten määrää verrattiin taulukon 2 mukaisesti yrityksen nettotulokseen. Vaihtoehto piti valita niin, ettei siinä huomioida vakuutuksia, rahoitusta tai muuta yrittäjän varautumista tai toimintaa. Jokaisen riskin kohdalla oli viisi eri vaihtoehtoa, joista pystyi valitsemaan oman yrityksen tilannetta vastaavan vaihtoehdon. ”En osaa sanoa” -vaihtoehtoa ei ollut ollenkaan, jotta vastaajat joutuivat

oikeasti miettimään kyseistä asiaa. Monivalintatehtävän lisäksi haluttiin vielä selvittää, oliko yrittäjä varautunut kyseiseen riskiin jollakin tavalla. Varautumisen pystyi merkitsemään rastilla rivin lopussa olevaan ruutuun.

Vilkan (2007, 67) mukaan määrällisessä tutkimuksessa aineiston voi kerätä monivalintakysymysten lisäksi avoimilla tai sekamuotoisilla kysymyksillä. Tämä kyselylomake sisälsi myös avoimia kysymyksiä, joita oli kolme. Ensimmäisen avoimen kysymyksen tarkoitus oli selvittää, oliko asiakkaiden mielestä olemassa sellaisia riskejä, joihin ei voi mitenkään varautua. Toisella kysymyksellä haluttiin kartoittaa sellaisia olennaisia riskejä, joita ei ollut monivalintakysymyksissä. Kolmannessa kysymyksessä selvitettiin, pitävätkö asiakkaat riskeihin varautumista tärkeänä.

Lomake oli tehty mahdollisimman yksinkertaiseksi ja helposti luettavaksi. Luettavuutta pyrittiin helpottamaan korostamalla joka toinen rivi harmaalla. Lomakkeen alussa oli täyttöohjeet sekä taulukkoselityksineen riskin vakavuudesta. Saatekirjeessä (liite 1) oli kerrottu tutkimuksen tarkoitus sekä asiakkaiden mahdollisuudesta saada opinnäyte työ käyttöönsä heidän omaa riskienhallintasuunnitelmaansa varten. Lomakkeet lähetettiin kohderyhmälle postitse palautuskuoren kera tammikuun puolivälissä. Palautuskuoreen oli jo valmiiksi liimattu postimerkki, jotta palauttaminen olisi vastaajalle vaivatonta, eikä siitä syntyisi hänelle kustannuksia. Kyselomakkeet ja palautuskuoret postimerkkeineen kustansi toimeksiantaja. Viimeinen palautuspäivä vastauksille oli 25.1.2013. Ennen palautuspäivää koko kohderyhmälle lähetettiin muistutus tekstiviestillä. Muistutuksella pyrittiin varmistamaan mahdollisimman monen vastauksen saanti.

3.2 Vastausten käsittely

Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta löytyneessä MOTV:n eli menetelmäopetuksen tietovarannossa (2008) kerrotaan kuvailevan analyysin olevan sellainen, joka vastaa kysymyksiin ”mitä”, ”minkälainen” tai ”kuinka paljon” ja sen tarkoitus on kuvata tutkimuksen kohteen ilmiö tai kuinka yleinen se on. Tämän tutkimuksen analyysi on kuvailevaa, sillä sen tarkoitus oli kuvata yksinyrittäjän riskejä ja niiden vakavuutta.

Vastauslomakkeita palautui 22 kappaletta lähetetyistä 27 kappaleesta. Näin ollen vastausten palautusprosentti oli peräti 81,4 %. Vastausten suureen palautusmäärään vai-

kutti kohderyhmän ja toimeksiantajatilitoimiston asiakkuussuhde. Jos kyselyn olisi tehnyt joku tuntematon taho, olisi vastaamatta jättäminen ollut yleisempää, koska asiaa ei olisi koettu läheiseksi. Hyvään palautusprosenttiin vaikutti osaltaan sekin, että kyselylomakkeen saatteessa oli luvattu valmis tutkimus vastaajien ja heidän yritystensä käyttöön. Tutkimuksen aihealue on tärkeä kaikille yrityksille toimialasta riippumatta. Valmiista tutkimuksesta ja analysoinnista nähdään riskien painoarvot. Analyysissä on keskitytty tarkastelemaan merkitykseltään olennaisempia riskejä.

Vastaukset on analysoitu SPSS-tilasto-ohjelmalla. Lomakkeet on numeroitu ja tiedot on syötetty ohjelmaan lomake kerrallaan. Lisäksi syötetyt tiedot on tarkistettu, ettei virheitä päässyt syntymään. Ohjelma ei ollut entuudestaan tuttu, joten oli helpompi luoda diagrammit toisella ohjelmalla. Tilasto-ohjelmasta saatujen raporttien luvut on viety Word-tekstinkäsittelyohjelmaan, josta saadut pylväsdiagrammit selventävät analyysia. Luettavuutta on helpotettu kursivoimalla *analysoitava riski*. Avointen kysymysten vastaukset on analysoitu sellaisenaan.

Kun tarkasteli yhden kysymyksen vastauksia, sai helposti selville riskiarvon tai jakautuivatko vastaukset jollain muulla lailla painottuen tai painottuiko riski sietämättömään vai merkityksettömään suuntaan. Keskiarvoa ei ollut hyödyllistä tarkastella esimerkiksi sellaisessa tapauksessa, jossa vastaukset olivat jakautuneet kahtia vastausasteikon ääripäihin. Jos puolet olisi pitänyt riskiä merkityksettömänä ja puolet sietämättömänä, keskiarvo olisi ollut tällöin kohtalainen, eikä tulos olisi vastannut todellisuutta. Vastauksista saatiin myös selville, kuinka moni vastaajista oli varautunut kyseiseen riskiin. Tätä varautumisastetta voitiin verrata riskin vakavuustasoon.

3.3 Tutkimuksen reliaabelius ja validius

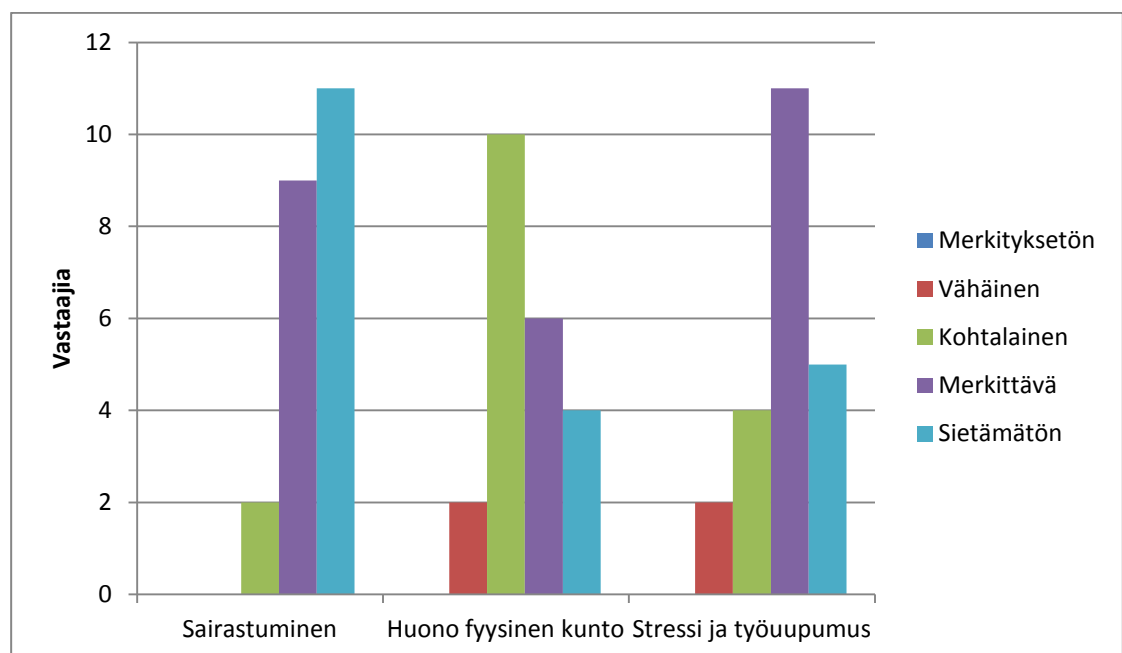
Reliaabelius eli toistettavuus tutkimuksessa tarkoittaa Vilkan (2007) mukaan tulosten muuttumattomuutta uusittaessa sama kysely. Jos tämän tutkimuksen tekisi heti uudelleen, niin vastaukset olisivat melko varmasti samat. Jos kysely tehtäisiin vasta sen jälkeen, kun kohderyhmällä olisi käytössään tämän opinnäytetyön tulokset, vastaukset olisivat erilaiset. Tämä johtuu vastaajan saamasta lisätiedosta, joka aiheuttaa muutoksia asioihin suhtautumiseen.

Validius tutkimuksessa kuvastaa sen laatua tai luotettavuutta (Ronkainen ym. 2011). Vastauksista päätellen joitakin tämän opinnäytetyön kyselylomakkeen kysymyksiä saatettiin ymmärtää väärin, vastaajilla on ollut kiire tai kysymys on ollut vastaajalle merkityksetön. Lomakkeella oli yksi väärin asetettu kysymys, jonka tuloksia en ole analysoinut ollenkaan. Vastaustietojen syötöstä analysointiohjelmaan ei löytynyt virheitä, vaikka suoritin tarkistuksen kahteen kertaan.

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

4.1 Henkilöriskit

Ensimmäiset kysymykset koskivat yrittäjän terveyttä ja hyvinvointia, ja niillä haluttiin saada selville sairauksien sekä fyysisen ja henkisen kunnon mahdollisesti aiheuttamat haitat yritystoiminnalle. Vastausten perusteella *sairaus* on yrittäjien mielestä merkittävä, jopa sietämätön riski. Ihmiset suhtautuvat eri tavoin sairauksien riskeihin. Henkilö, jolla on kokemusta jostakin sairaudesta, voi suhtautua sairauden aiheuttamiin riskeihin vakavammin kuin sellainen, jolla ei ole omakohtaisia kokemuksia niistä. *Huonosta fyysisestä kunnosta* voi aiheutua kohtalaista tai jopa merkittävää haittaa yritykselle ja sen toiminnalle. Vaikka *sairastuminen* koetaan vakavana riskinä (keskiarvo 4,1), on vastaajista vain 59 % varautunut kyseiseen riskiin. *Huonon kunnon* aiheuttamia riskejä vastaan on varautunut vain 31,8 % vastaajista.

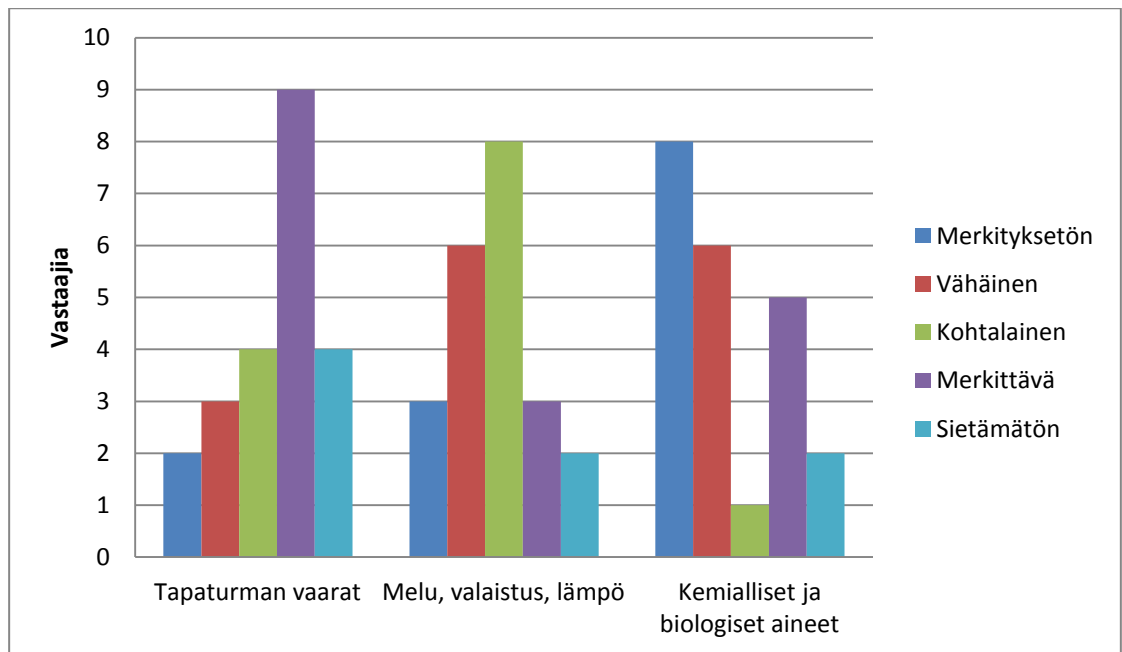

KUVIO 2. Terveys ja hyvinvointi henkilöriskinä

Kolmannessa kysymyksessä selvitettiin *stressin ja työuupumuksen* vaikutuksia, sillä jokaisella yrittäjällä on varmasti jossain vaiheessa kiireisempää aikaa. Vaikka kaikki olisi tarkkaan harkittu ja suunniteltu etukäteen, niin silloin tällöin voi tulla mutkia matkaan. Jos lähestyvää jo sovittua määräpäivää ennen ilmaantuu vastoinkäymisiä, voi se kuormittaa yrittäjän henkisiä voimavaroja. Jos tällainen toistuu useasti, eikä ole aikaa levätä tarpeeksi, voi yrittäjä helposti uuvuttaa itsensä. Hyvin toteutettu suunnittelu on avainasemassa varauduttaessa tähän riskiin. Hyvästä suunnittelusta huolimatta voi aikataulu pettää. *Stressin ja työuupumuksen* kokevat 72,7 % vastaajista merkittäviksi ja sietämättömiksi (kuvio 2). Vastausten keskiarvo 3,86 kertoo sen olevan lähes merkittävä, mutta siihen on varautunut vain 27,2 %.

4.1.1 Työympäristö

Työympäristökin voi aiheuttaa terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä riskejä. Kyselyn avulla selvitettiin *tapaturmien vaaraa, kemiallisten ja biologisten aineiden sekä melun, valaistuksen ja lämpöolojen* aiheuttamien riskien vakavuutta. *Tapaturman vaaroista* johtuvat riskit koetaan hyvin eri tavoin vastaajien keskuudessa, mutta pääsääntöisesti riski merkittäväksi. Diagrammi muistuttaa arvoiltaan *stressin ja työuupumuksen* tuloksia. Kahden vastaajan mielestä tapaturmat ovat kuitenkin merkityksettömiä. Nämä vastaukset kertovat, ettei kysymykseen ole suhtauduttu oikealla tavalla, sillä minkäänlainen tapaturma ei ole merkityksetön millään toimialalla. Vastaajista 77,2 % on varautunut niihin jollakin tavalla. Varautumisprosentti on korkea, sillä helpoin ja monesti edullisin vaihtoehto on tapaturmavakuutus.

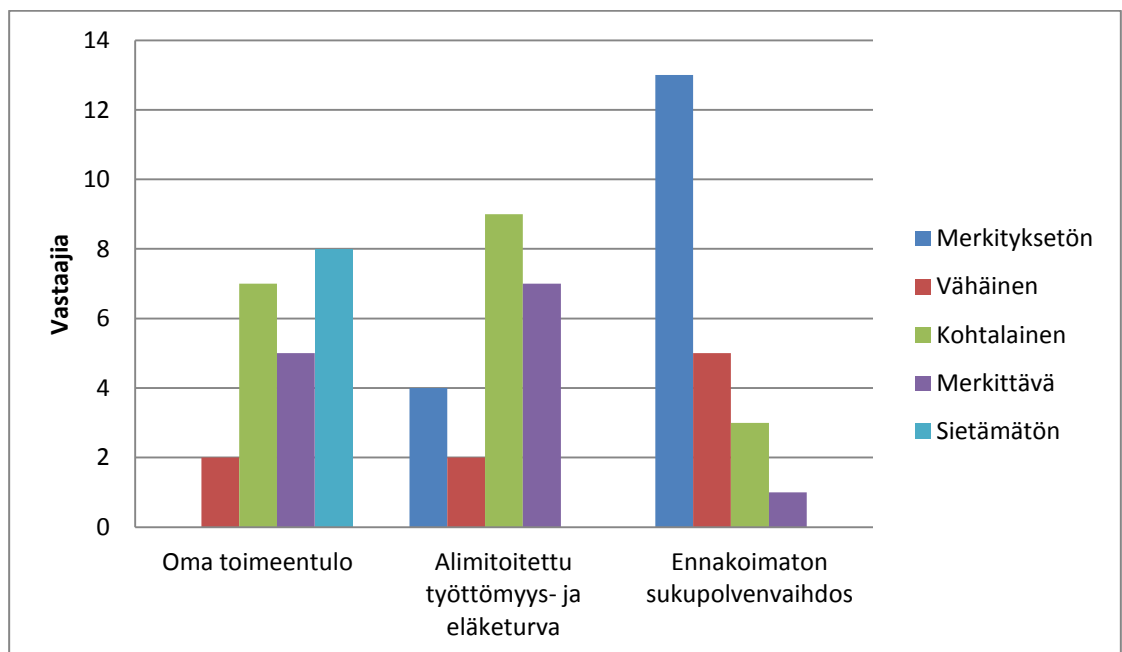
KUVIO 3. Työympäristön henkilöriskit

Työskentely esimerkiksi rakennuksella erilaisten sahojen ja sirkkeleiden kanssa on melkoisen kovaäänistä ja valaistuksen on oltava riittävää. Talonrakentamista on tehtävä alkuvaiheessa ilman seiniä ja kattoja, jolloin työympäristön sääolosuhteet luovat omat riskinsä työskentelyyn. Toimisto- tai muuhun sisätyöhön sääolot eivät vaikuta. Tästä syystä *meluun, valaistukseen ja lämpöoloihin* liittyvien riskien analysointi ei ole yksiselitteistä. Kahden vastaajan mielestä riskin vaikutus on sietämätön ja molemmat ovat siihen myös varautuneet. Kaiken kaikkiaan tähän riskiin on varautunut yhdeksän yrittäjää eli 40,9 % ja kokonaisuudessaan riskiä pidetään kohtalaisena.

Kemialliset ja biologiset aineet voivat aiheuttaa riskin yritystoimintaan, vaikka niitä ei itse valmistaisikaan. Riskin vakavuus jakaantui kahtia, kolmasosa vastaajista pitää aineiden riskiarvoa merkittävänä tai sietämättömänä ja loput kuitenkin merkityksettömänä tai vähäisenä. Osa yrittäjistä ei käsittele työtehtävissään kyseisiä aineita ollenkaan. Kaksi yrittäjää koki riskin sietämättömäksi ja he ovat siihen myös varautuneet. Vastausten poikkeavuuteen vaikuttaa yritysten toimialat, tilitoimistot eivät yleensä käytä vaarallisia aineita, mutta rakennusosalalla käsitellään monia kemikaaleja, kuten räjähteitä, maaleja ja pinnoitteita.

4.1.2 Yrittäjyyden erityisriskit

Yrittäjän toimeentulo, työttömyys- ja eläketurva ovat yrittäjän omassa käsissä. Toimeentuloa varten on osattava laskea kustannukset, investoinnit, rahoitus sekä palvelun dj hinnoittelu yms. Yrittäjän toimeentulo on riippuvainen yrityksestä saamastaan tuotosta tai palkasta. Eläke- ja työttömyysturvat määräytyvät yrittäjän ilmoittaman työtu- lon mukaisesti. Kun eläkkeelle jäänti lähestyy, kannattaa alkaa suunnitella myös su- kupolvenvaihdosta. Jos vaihdoksen haluaa tehdä kaikille osapuolille mahdollisimman edullisella tavalla, voi sen toteuttaminen kestää muutaman vuoden. Toimeentulon, sukupolvenvaihdoksen ja perheen sisäisen tapahtuman vaikutukset näkyvät kuviossa 4.

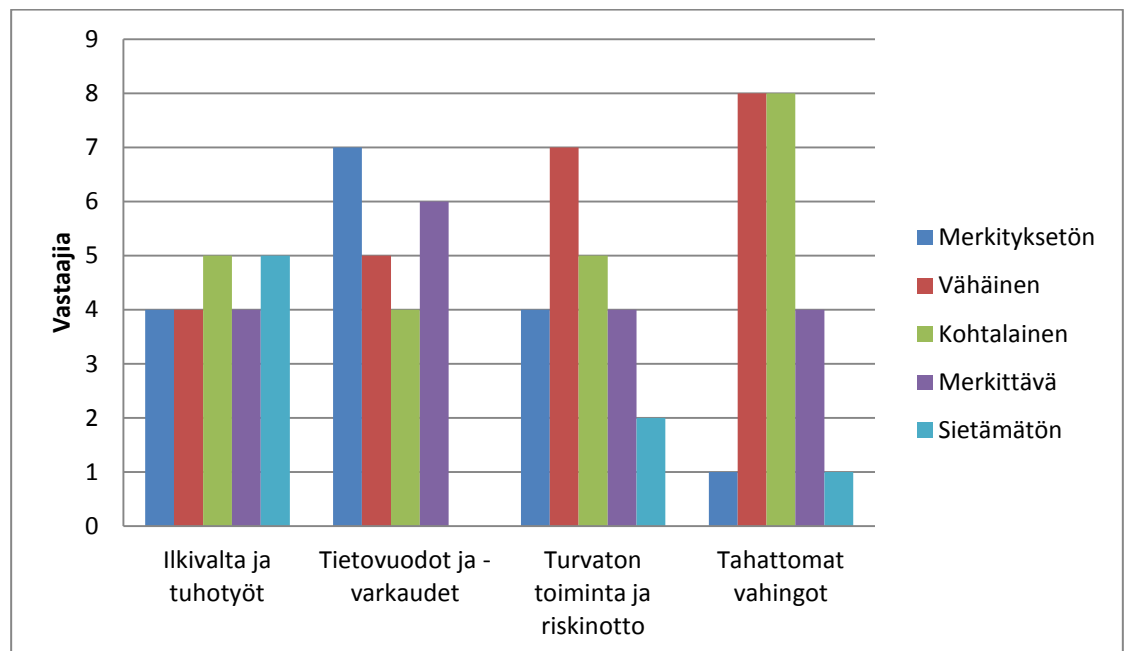

KUVIO 4. Yrittäjyyden erityisriskit

90,9 % yrittäjistä kokee *oman toimeentulonsa* merkittävänä ja kymmenellä heistä on jokin varautumissuunnitelma huonon kannattavuuden varalle. *Alimitoitettu eläke- ja työttömyysturva* on koettu kohtalaiseksi riskiksi ja 50 % on niihin varautunut. *Ennakoimaton sukupolvenvaihdos* koetaan merkityksettömänä. Tästä voi päätellä, ettei näköpiirissä ole vielä eläkkeelle jääntiä. *Avioeron tai muun perhepiirin tapahtuman* vaikutusta kysyttäessä vastaukset jakaantuivat kaikille vaihtoehdoille. Perhepiirissä olevan tapahtuman vaikutus on yksilöllinen, jokainen kokee asian omalla tavallaan. Vas- tausten painopiste oli kuitenkin enemmän merkityksettömän puolella.

4.1.3 Vahingonteot

Vahingontekoihin liittyvät kysymykset olivat jaettu ilkivaltaan ja tuhotöihin, tietovuotoihin ja -varkauksiin, turvattomaan toimintaan sekä tahattomiin vahinkoihin. *Ilkivaltaan ja tuhotöihin* sekä *tietovuotoihin ja -varkauksiin* liittyvien kysymysten vastaukset hajaantuivat tasaisesti kaikkiin vakavuusasteisiin. Ne yrittäjät, joilla on ollut omakohtaista kokemusta asiasta, suhtautuvat asiaan vakavasti ja kokevat riskin sietämättömäksi. Kun taas henkilöt, joilla ei ole omakohtaista kokemusta, arvioivat riskin pienemmäksi. *Ilkivaltaa ja tuhotöitä* vastaan varautuneena on 12 vastaajaa. *Tietovuotoja ja -varkauksia* kukaan ei kokenut sietämättömänä ja niitä vastaan oli varautunut vain neljä. Tästä voi päätellä, ettei kaikilla ole välttämättä salaista tietoa tai tiedon joutuminen väärin käsiin ei aiheuta suurta haittaa. *Turvaton toiminta ja riskinottoa*, kuten myös *tahattomia vahinkoja* pidetään melko vähäisinä tai kohtalaisina ja varautuneita oli vain kolmasosa vastaajista.

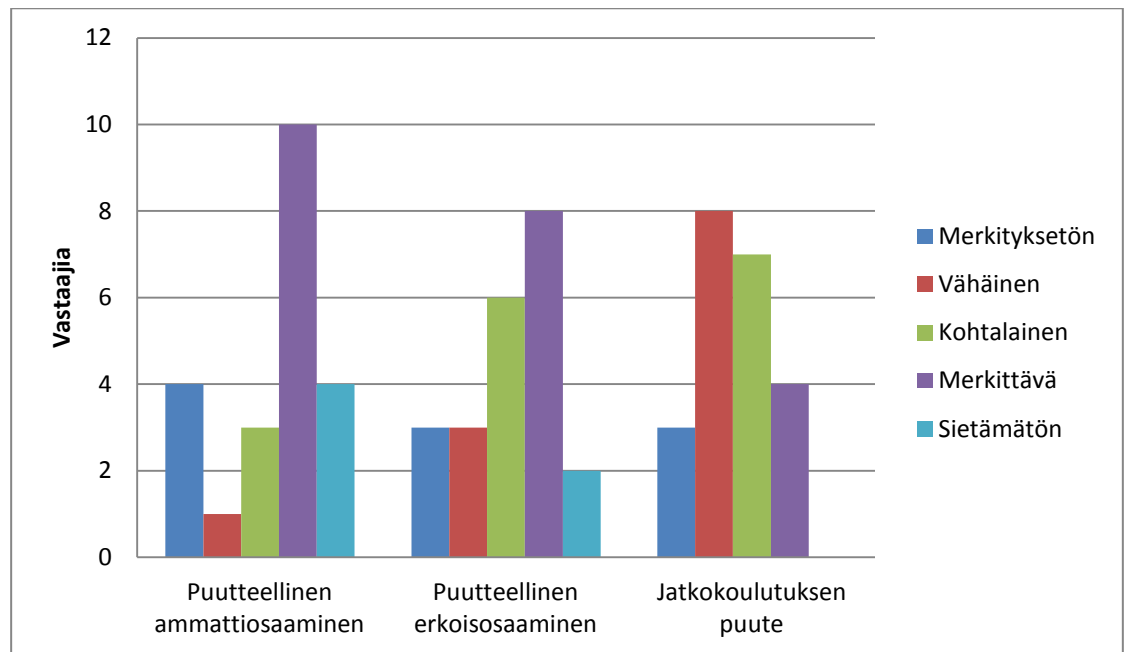

KUVIO 5. Vahingonteot

4.1.4 Osaaminen

Puutteellista ammatti- ja erikoisosaamista pidetään pääosin merkittävänä riskinä, mutta vain kahdeksan on niihin varautunut. Olennaista vastauksissa on, että 16 % vastaajista pitää niitä merkityksettöminä. On vaikea kuvitella olevan mitään toimialaa,

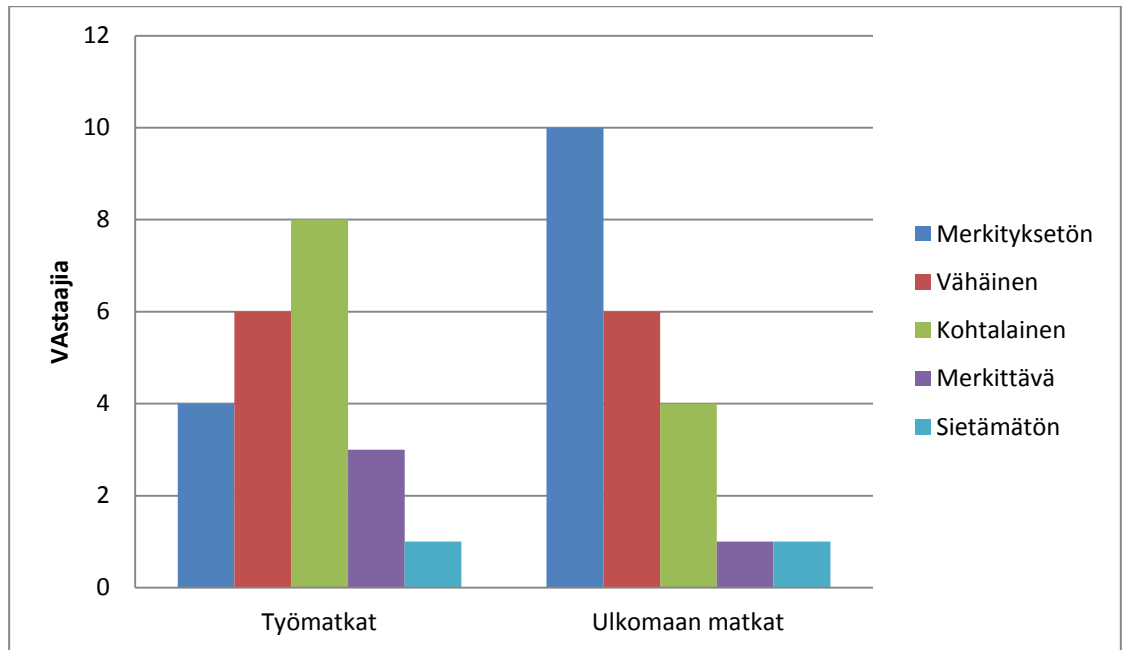
missä ammatillisella osaamisella ei olisi merkitystä. *Jatkokoulutuksen puute* koettiin vähäisempänä riskinä kuin ammatti- ja erikoisosaamisen puute. Riski *kyvyttömyydestä käyttää asiantuntijoita* on vähäinen tai kohtalainen. Viidellä vastaajista on tarvittaessa käytettävissään asiantuntijoita.

KUVIO 6. Osaamisen henkilöriskit

4.1.5 Liikenne

Kaikki ihmiset joutuvat kulkemaan liikenteessä enemmän tai vähemmän. Liikenteessä on omat haasteensa, sillä autoilijoita ja muita tienkäyttäjiä on paljon. Kodin ja työpaikan väliset matkat voivat olla riski jo senkin puolesta, että matka on liian tuttu. Tuttua reittiä ajaessa, voi jostain syystä ajatus herpaantua. Vaikka vuonna 2012 liikenteessä sattui Tilastokeskuksen (2013) mukaan loukkaantumisia 7075 ja kuolemia 254, niin työmatkoista aiheutuneita riskejä vastaajat pitivät kohtalaisena. Puolet vastaajista ilmoitti varautuneensa riskiin. On siis ilmeistä, etteivät vastaajat ole tiedostaneet, että ajoneuvojen pakolliset liikennevakuutukset ovat myös varautumista. Pakollinen liikennevakuutus korvaa vähintään vastapuolelle aiheutuneet vahingot (Lähitapiola 2013).

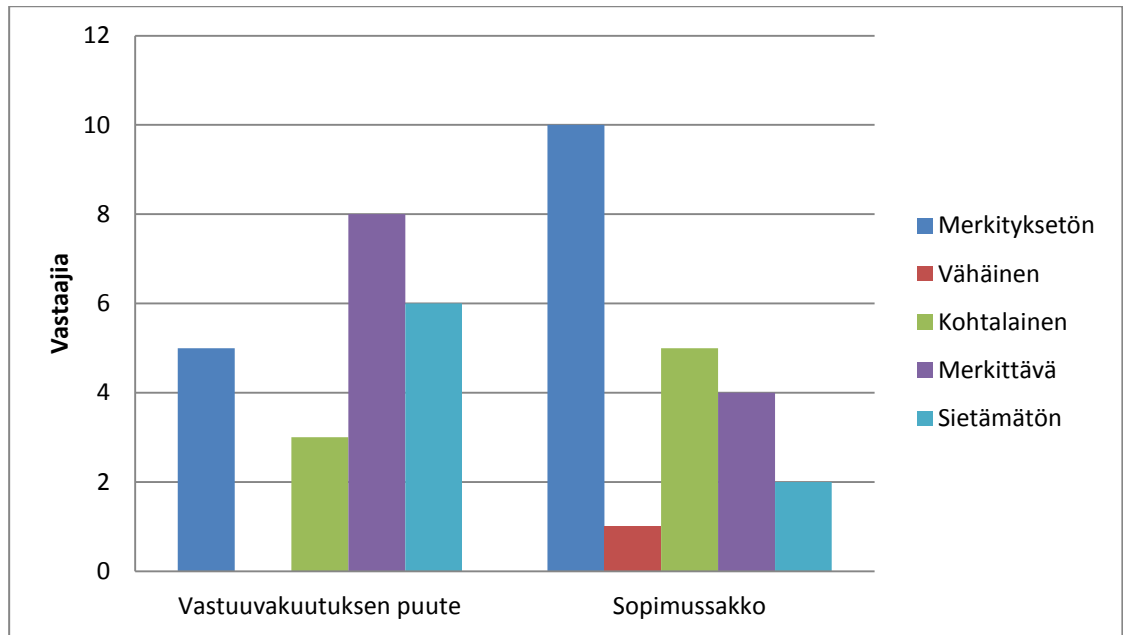

KUVIO 7. Liikenteen henkilöriskit

Ulkomaanmatkoista aiheutuneet riskit olivat vastaajien mukaan melko merkityksettömiä, kuitenkin puolet oli niihin varautunut. Kaikki eivät todennäköisesti tee ulkomaanmatkoja tai tekevät niitä erittäin harvoin ja matkakohteet valitaan niiden turvallisuuden mukaan. Kysymyksen asettelussa ei myöskään ollut mainittu tarkoitettiinä vain työhön liittyviä ulkomaan matkoja vai kaikkia tehtyjä matkoja.

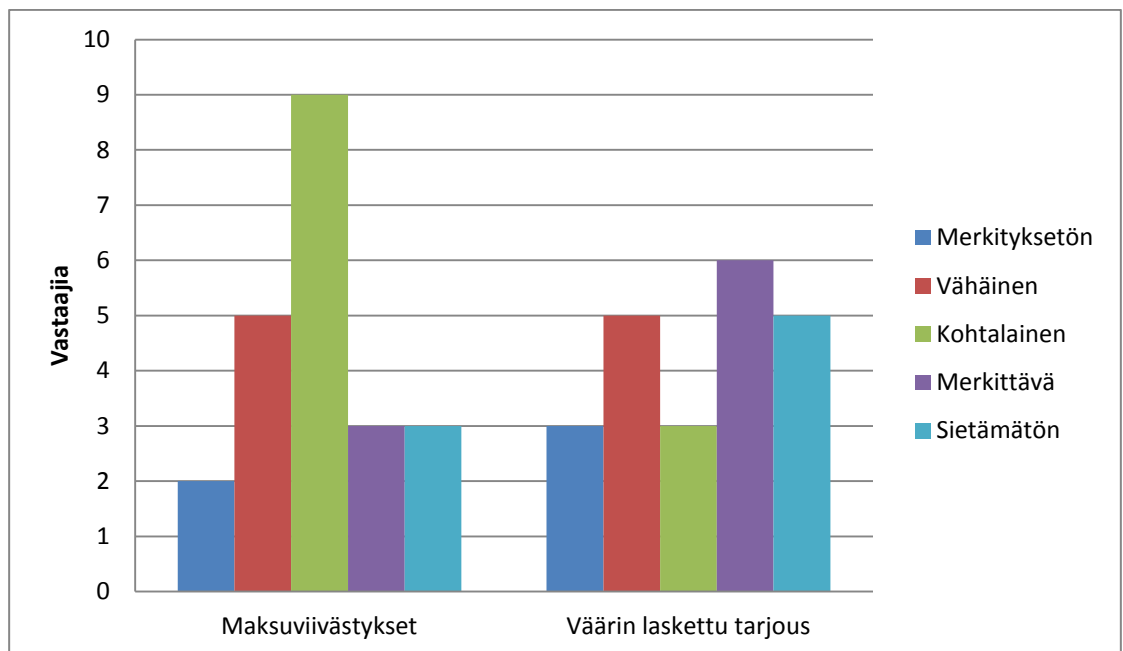
4.2 Sopimus ja -vastuuriskit

Sopimuksista ja niihin liittyvistä vastuista saattaa aiheuttaa erilaisia riskejä. Tämän opinnäytetyön kyselyssä oli käsitelty vain pientä osaa sopimusriskeistä. Kyselyyn valikoituivat sellaiset riskit, joilla on vaikutusta kohderyhmän yrityksissä. Kuviossa 8 on vakavimmaksi osoittautunut sopimusriski, *vastuuvakuutuksen puute*. Riskiarvot jakautuivat kahteen painopisteeseen. 17 vastaajan mielestä se on keskimäärin merkittävä (varautuneita 9) ja viiden mielestä merkityksetön riski (varautuneita 3). Samassa kuviossa oleva *sopimussakko* on 45 % mielestä merkityksetön, vaikka vahingonkorvaukset voivat olla merkittäviä. 55 % vastaajista kokee sopimussakon melko merkittävänä ja näistä vain yksi on niihin varautunut. Joillakin palvelualoilla, esimerkiksi kampaamoissa, työ tehdään tilausten perusteella, eikä alan luonteeseen kuulu sopimusten teko, jolloin sopimussakon riski on pieni.

KUVIO 8. Sopimusriskit 1

Maksuviivästyksistä aiheutuvat riskit ovat kohtalaisia (kuvio 9), kuitenkin vain kolme on varautunut. Samaisesta kuviosta nähdään, että *väärin lasketun tarjouksen* riskiarvo jakautui kahteen ryhmään. Puolet pitää riskiä vähäisenä ja toinen puoli pitää riskiä merkittävänä, ja näistä on vain neljä siihen varautunut. Jakautumiseen vaikuttaa se, että osa tarjouksista tehdään pitempiaikaista sopimusta varten ja osa on kertaluonteisia. Jos tarjous on tehty toistaiseksi voimassa olevaan sopimukseen ja työ laskutetaan sopimuksen mukaan vuosia alihintaan, niin silloin riski on vakavampi.

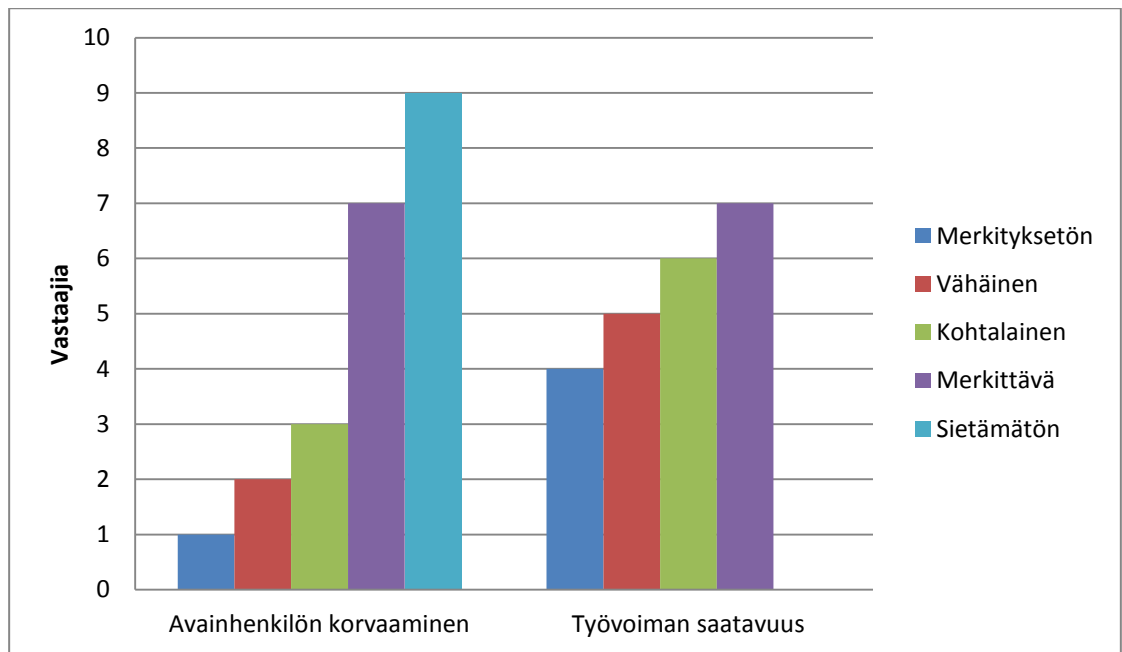
KUVIO 9. Sopimusriskit 2

Muut sopimusriskit, kuten *toimitusten viivästyminen, toimitusaikojen arviointivirheet, toimitusvirheet ja erimielisyydet* jakautuivat samankaltaisesti kuin *väärin laskettu tarjous* ja varautumiset näihin olivat todella vähäiset. Edellä mainituilla riskeillä voi olla suuri vaikutus moniin tuotantoyrityksiin, mutta palveluyrityksiin vaikutus voi olla merkityksetön. Kun jonkin tuotantoon liittyvän koneen toimitus viivästyy, niin tuotantokaan ei voi käynnistyä. Tästä seuraa taas kyseisen laitteen hankkijalle myöhästymisiä ja vahingot alkavat kertaantua. Palvelualalla työsuoritteet ovat lyhytkestoisia ja monesti ajanvarauksella. Viivästymisiä voi sattua, mutta ne ovat pienimuotoisempia.

4.3 Liikeriskit

4.3.1 Henkilöstöriskit

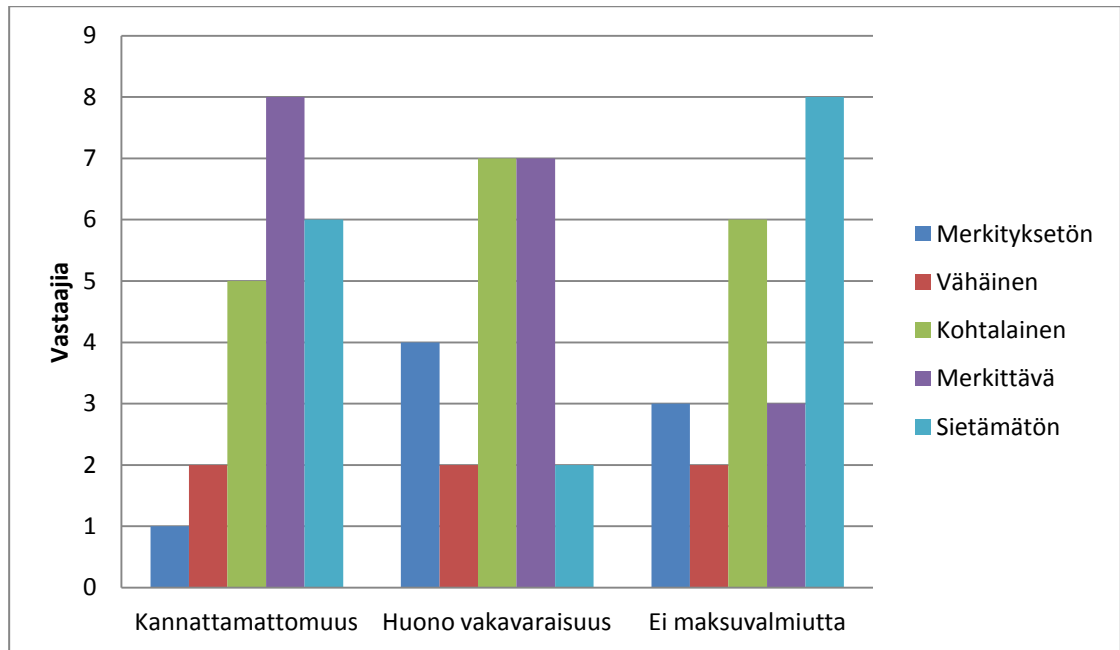
Vaikka yksinyrittäjällä ei ole ulkopuolisia työntekijöitä, henkilöstöriskejä voi kuitenkin olla. Tällaisia riskejä ovat *avainhenkilön korvaaminen* ja *työvoiman saatavuus*. *Avainhenkilön korvaaminen* on koettu lähes sietämättömäksi (kuvio 10) ja näinhän se todellisuudessa onkin. Yksinyrittäjällä on harvoin varahenkilö tarjolla, tätä kuvastaa myös se, että vain viisi vastaajista on varautunut kyseiseen riskiin. Yksinyrittäjän kohdalla yrityksen jatkaminen esimerkiksi yrittäjän kuoltua on jopa mahdotonta riippuen yritysmuodosta ja sen juridiikasta. *Työvoiman saatavuus* ei ole yksinyrittäjälle ongelma, sillä riskin painoarvo on 2,73 eli kohtalainen (kuvio 10). Vaikka päteviä työntekijöitä on tarjolla, yksinyrittäjä ei välttämättä tarvitse tai halua ulkopuolista työvoimaa. Jos yritystoiminta on sesonkiluonteisesta, voi tilapäistä työvoiman tarvetta ilmentyä.

KUVIO 10. Henkilöstöriski

4.3.2 Talous, rahoitus ja johtaminen

Johtaminen on yrityksen toiminnan kannalta tärkeimpiä toimintoja. Hyvä johtaminen antaa perustan yrityksen toiminnalle. Jos jokin yrityksen osa-alue ei toimi, niin se vaikuttaa yrityksen taloudelliseen tilanteeseen ja toimivuuteen heikentävästi. Kuten kuvio 11 ilmenee, *kannattamattomuus* riskinä koetaan merkittävänä (varautunut 4) ja *huono vakavaraisuus* kohtalaisen merkittävänä (varautunut 1). *Maksuvalmiuden puuttuminen* on jakanut mielipiteet. Puolet kokee riskin melko sietämättömänä, kuusi vastaajaa kohtalaisena ja loput merkityksettömänä (varautunut 1). Merkityksetön se ei voi olla, sillä yksinyrittäjä saa kaiken toimeentulonsa yritystoiminnastaan ja maksuvalmiuden puuttuminen saattaa johtaa yritystoiminnan loppumiseen.

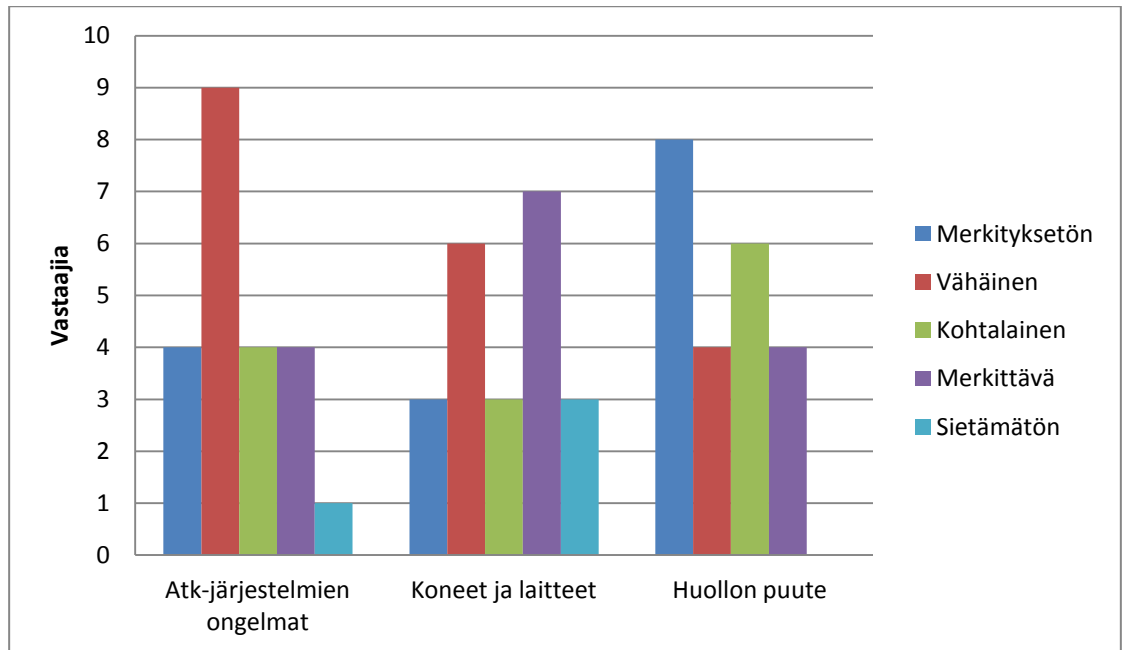
KUVIO 11. Talous, rahoitus ja johtaminen

4.3.3 Tuotanto ja tuotteet

Tuotantoon ja tuotteisiin liittyvistä riskeistä kyselylomakkeelle valittiin *atk-järjestelmien ongelmat, toimitilojen epäkäytännöllisyys, koneiden ja laitteiden ikä ja tehottomuus, raaka-aineiden huono laatu tai saatavuus, tuotantokatkokset, huollon puute* ja *hävikki*. Vähäiseksi riskiksi koetaan *atk-järjestelmien ongelmat* (kuvio 12), kuten myös *toimitilojen epäkäytännöllisyyteen* liittyvät riskit. Tietokoneet ja oheislaitteet ovat melko edullisia ja käyttöön liittyvissä ongelmissa apua löytyy monelta taholta. Kaikilla yrittäjillä ei välttämättä ole vielääkään tietokoneita käytössään ja toimitilat pyritään luonnollisesti muokkaamaan tarpeisiinsa sopiviksi, joten varautumista ei koettu tarpeelliseksi.

Koneiden ja laitteiden riskien osalta vastaukset jakautuivat kahtia niin, että puolet mieltää riskin vähäiseksi ja toinen puoli merkittäväksi (varautumisia 2). Kahtia jakautumiseen vaikuttaa todennäköisesti se, ettei kaikki eivät tarvitse työssään koneita. Laitteet voivat myös olla edullisia ja helposti saatavilla.

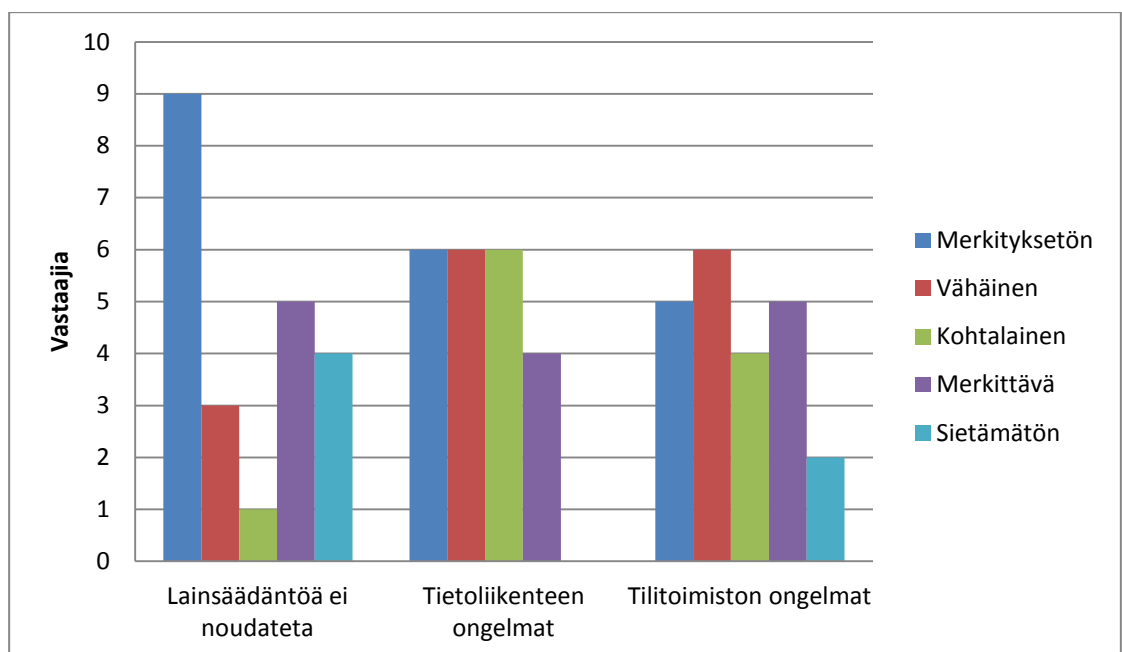
Kolmantena kuviossa 12 on kuvattu *huollon puute* ja siihen liittyvien riskien merkittävyys. Vastausten painoarvot ovat jakautuneet kahtia, kuten myös kysyttäessä *raaka-aineiden huonosta laadusta tai saatavuudesta, tuotantokatkoksista* kuin *hävikistäkin*. Lähes puolet pitää riskiä merkityksettömänä ja loppuosa kohtalaisena.

KUVIO 12. Tuotanto ja tuotteet

4.3.4 Normit, julkinen valta ja sidosryhmät

Lainsäädännön noudattamatta jättäminen (kuvio 13) jakaa vastaajien mielipiteet kahteen, sama koskee myös *viranomaismääräysten noudattamatta jättämistä*. Noin puolet pitää riskiä melko merkityksettömänä ja puolet merkittävänä. Kysymys on ehkä tulkittu väärin, sillä lainsäädännön ja määräysten noudattamatta jättäminen on merkittävä riski.

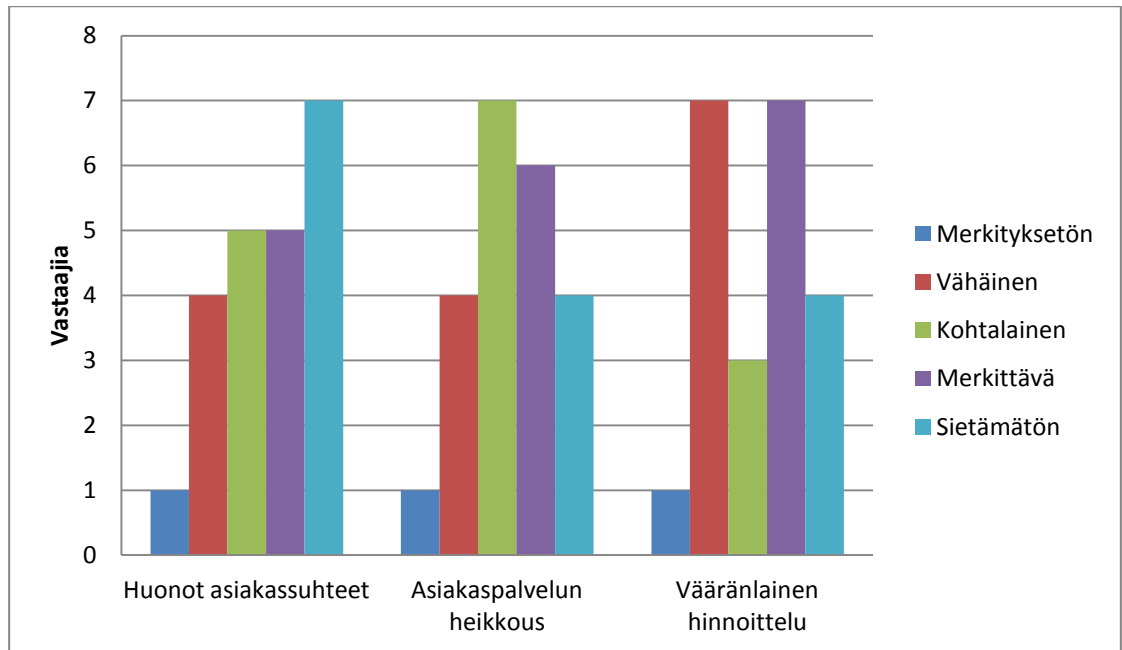
KUVIO 13. Normit, julkinen valta, sidosryhmät

Tietoliikenteen ongelmat riskeinä eivät ole kenellekään sietämättömiä, kuten kuviosta 13 näkyy ja vastaukset ovat jakaantuneet tasaisesti muille riskiarvoille. Hajonta johtuu siitä, että toiset tarvitsevat tietoliikennettä enemmän kuin toiset. Kirvesmiehet ja parurit eivät tarvitse työssään tietoliikenneyhteyksiä, kun taas tilitoimistot eivät tule toimeen ilman sitä. Tietoliikenteen ongelmiin oli varautunut vain kaksi.

Tilitoimiston ongelmat riskinä jakavat vastaukset melko tasaisesti kaikille arvoille, mutta kuviosta voidaan kuitenkin nähdä kaksi ryhmittymää (kuvio 13). Suurempi osa pitää riskiä vähäisenä ja loput merkittävänä ja varautumisia oli neljä. Vastausten jakautumiseen vaikuttanee se, onko kysymyksen ajateltu koskevan vain tämän hetkistä tilitoimistoa vai yleensä tilitoimistoja. Jos tilitoimistosuhteet eivät ole onnistuneet tai tilitoimiston ongelmat ovat niin suuret, ettei se voi hoitaa työtään, niin tilitoimiston vaihtaminen onnistuu melko helposti.

4.3.5 Myynti, markkinointi ja asiakkaat

Myyntiin, markkinointiin ja asiakkaisiin liittyvät riskit jakaantuivat kolmeen eri kategoriaan. Kuvioon 14 on poimittu kolme riskiä, joille on muodostunut oma painoarvonsa. Ensimmäinen näistä on *huonot asiakassuhteet*, joka nousi riskinä merkittäväksi. Toisessa ryhmässä ovat *heikko markkinatilanne* ja *asiakaspalvelun heikkous*, joista viimeksi mainittu esiintyy kuviossa 14. Nämä riskit koetaan kohtalaisena. Kolmannessa ryhmässä olivat riskit, joiden riskiarvot jakautuivat kahteen painopisteeseen. Kuviossa 14 tätä ryhmää edustaa *vääränlainen hinnoittelu*. Puolet vastaajista pitää riskiä merkittävänä ja puolet vähäisenä, samoin koetaan myös *reklamaatio*. *Mainonnan puutteen* osalta kolmasosa piti riskiä merkittävänä ja loput vähäisenä. Kaikkiin näihin riskeihin oli varauduttu heikosti suhteessa riskin vakavuuteen. Väärä hinnoittelu huonontaa yrityksen toimintaedellytyksiä toimialasta riippumatta, joten sen merkitys mielestäni ei voi olla vähäinen. Kaikkiin edellä mainittuihin myyntiin, markkinointiin ja asiakkaisiin liittyviin riskeihin oli varautunut vain 13 % vastaajista.

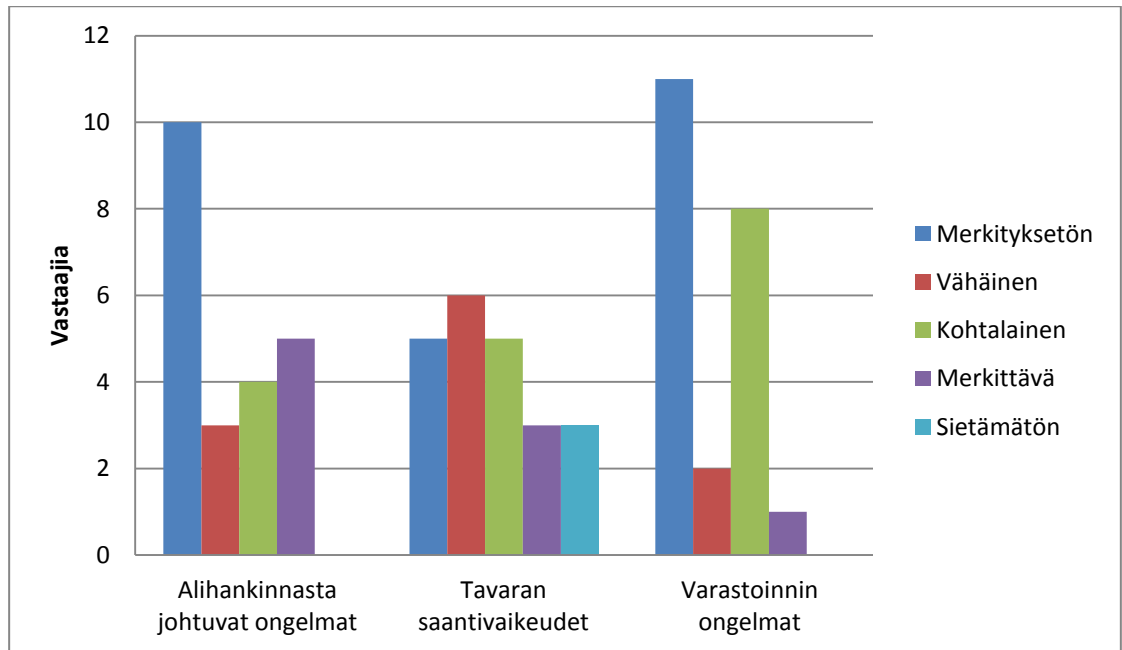

KUVIO 14. Myynti, markkinointi ja asiakkaat

4.3.6 Alihankinta, ostot, kuljetus ja varastointi

Alihankinnasta johtuvat ongelmat (kuvio 15), *sopimusten rikkominen* ja *kuljetusongelmat* tuottivat samanlaisen vastauksen, jossa noin puolet vastaajista pitää riskiä melko merkityksettömänä ja toinen puoli melko merkittävänä ja jokaiseen riskiin oli varautunut kolme vastaajaa.. Merkityksettömänä riskiä voivat pitää ne yrittäjät, joilla ei ole alihankkijoita tai kuljetuspalvelua.

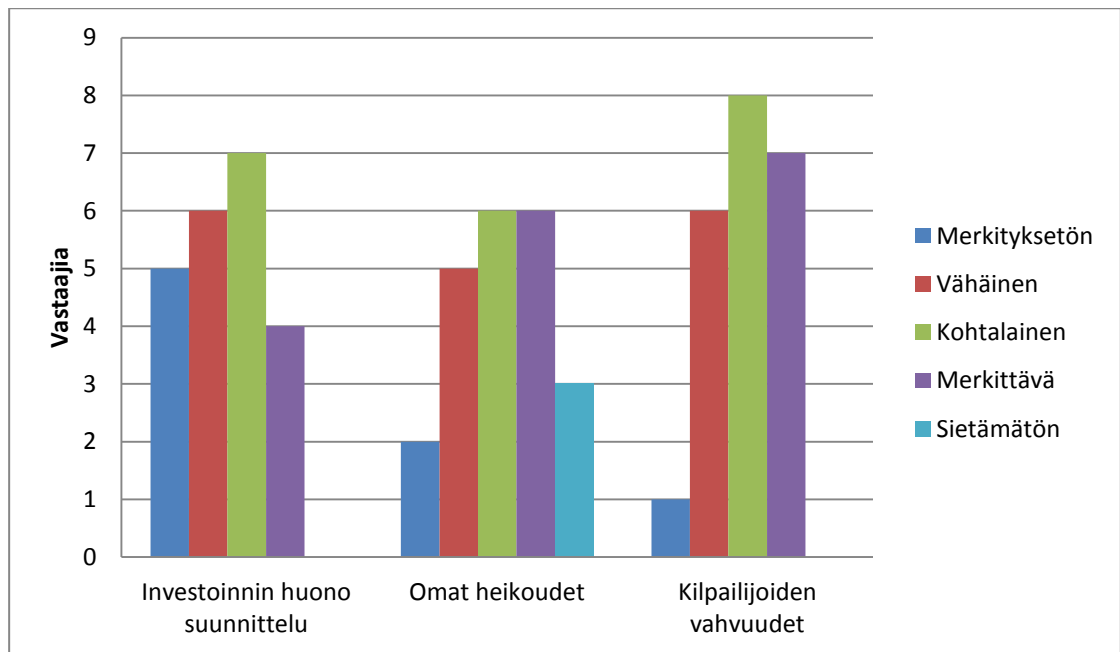
Tavarantoimitusvaikeuksia pidetään melko kohtalaisena (kuvio 15), vaikkakin neljäsosa vastaajista pitää niitä melko sietämättömänä (varautumisia 2). Tavarantoimittajia voi olla useampia, mutta jos ollaan vain yhden toimittajan varassa, niin silloin tavarantoimitus aiheuttaa vakavan riskin. *Varastoinnin ongelmien* riskit olivat kysytyistä riskeistä merkityksettömmät (kuvio 15), kuitenkin viisi vastaajaa oli niihin varautunut. Riskiarvot jakautuivat niin, että puolet vastaajista pitää riskiä merkityksettömänä ja toinen puoli kohtalaisena. Monellakaan yksinyrittäjällä ei ole tarvetta säilyttää myytävää tuotetta varastossa, vaan yritys tilaa tarvittaessa tavarat suoraan tukkuliikkeestä.

KUVIO 15. Alihankinnan, ostojen, kuljetuksen ja varastoinnin riskit

4.3.7 Investoinnit

Investointien osalta kysyttiin riskejä suunnittelun, rahoituksen ja seurannan osalta. Näistä merkittävimmäksi osoittautui *huono suunnittelu* (kuvio 16), jota ei pidetty kuin kohtalaisena riskinä. Varautuneena oli kaksi vastaajaa, jotka olivat pitäneet riskiä merkityksettömänä. *Investointien huonon seurannan* riskiarvoksi jäi melko vähäinen ja tähän riskiin oli varautunut yksi riskiä merkityksettömänä pitävä vastaaja. *Rahoitusongelmat* jakautuivat kahtia, jossa kolmasosa pitää niitä melko merkityksettöminä ja loput melko merkittävänä, kukaan ei ole tähän kuitenkaan varautunut. Riski on pieni niille, joilla ei ole tiedossa investointeja tai yritykset voivat olla pitkään toimineita ja vakavaraisia, jolloin rahoituksen saanti ei ole ongelma.

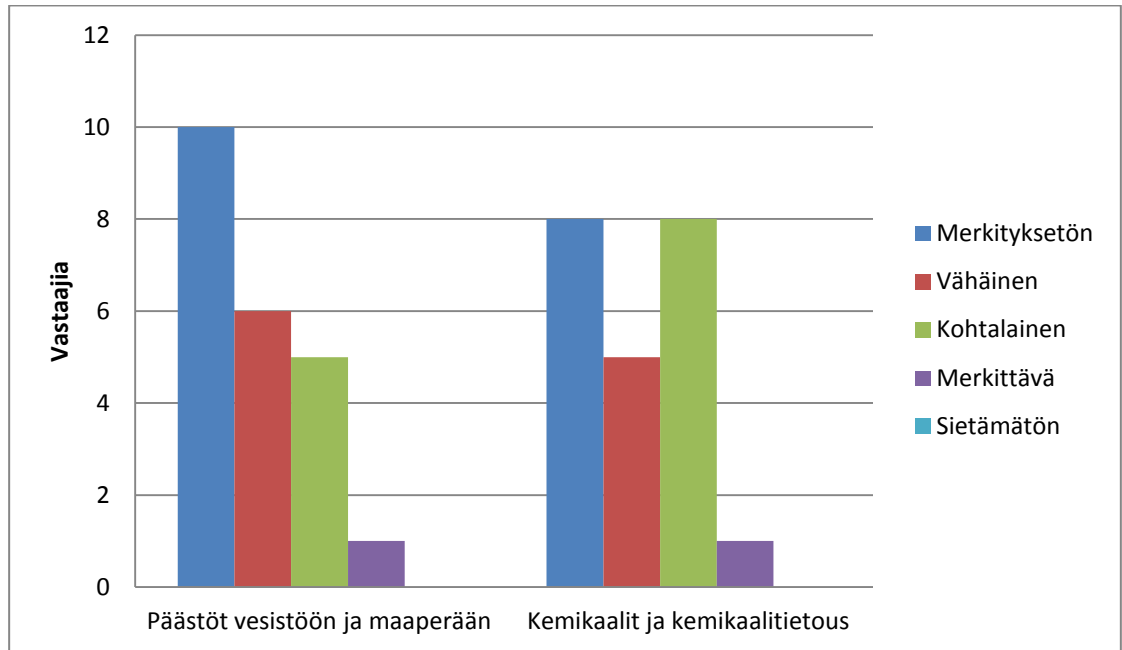
KUVIO 16. Investointien, kilpailijoiden ja suhdanteiden aiheuttamat riskit

4.3.8 Kilpailut ja suhdanteet

Kilpailijoista ja suhdanteista aiheutuvia riskejä voivat olla *toimialalla oleva kova kilpailu, väärä markkina-alue, kilpailijoiden vahvuudet, omat heikkoudet ja suhdanne muutokset*. *Toimialalla olevaa kovaa kilpailua* pidetään melko merkittävänä riskinä, samoin kuin *omia heikkouksia* (kuvio 16). Muut kysytyt riskit koetaan kohtalaisena, kuten *kilpailijoiden vahvuudet* (kuvio 16). Varautuneisuus näihin riskeihin oli heikkoa niiden vakavuuteen nähden.

4.4 Ympäristöriskit

Ympäristöriskejä ei nähdä kovinkaan uhkaavina, sillä puolet vastasi niiden olevan merkityksettömiä. Pienimmän riskiarvon saivat *päästöihin* liittyvät riskit (kuvio 17), *toiminta ja tiedotus onnettomuuksissa* sekä *ilmansaasteet*. Loput ympäristöön liittyvistä riskeistä, *kemikaalien varastointi ja käsittely, kemikaalien kuljetus, polttoaineet ja öljytuotteet* sekä *jätteiden käsittely* jakaantuivat kahteen osaan, kuten myös *kemikaalit ja kemikaalitietous* (kuvio 17). Puolet vastaajista pitää riskiä melko merkityksettömänä ja loppuosa kohtalaisena. Ilmansaasteet ja päästöt eivät välttämättä ole yksinyrittäjälle riski, koska toiminta on pienimuotoista. Riski on merkityksetön silloin, kun yritystoiminnassa ei käytetä kemikaaleja. Ympäristöriskeihin varautuminen oli vähäistä.

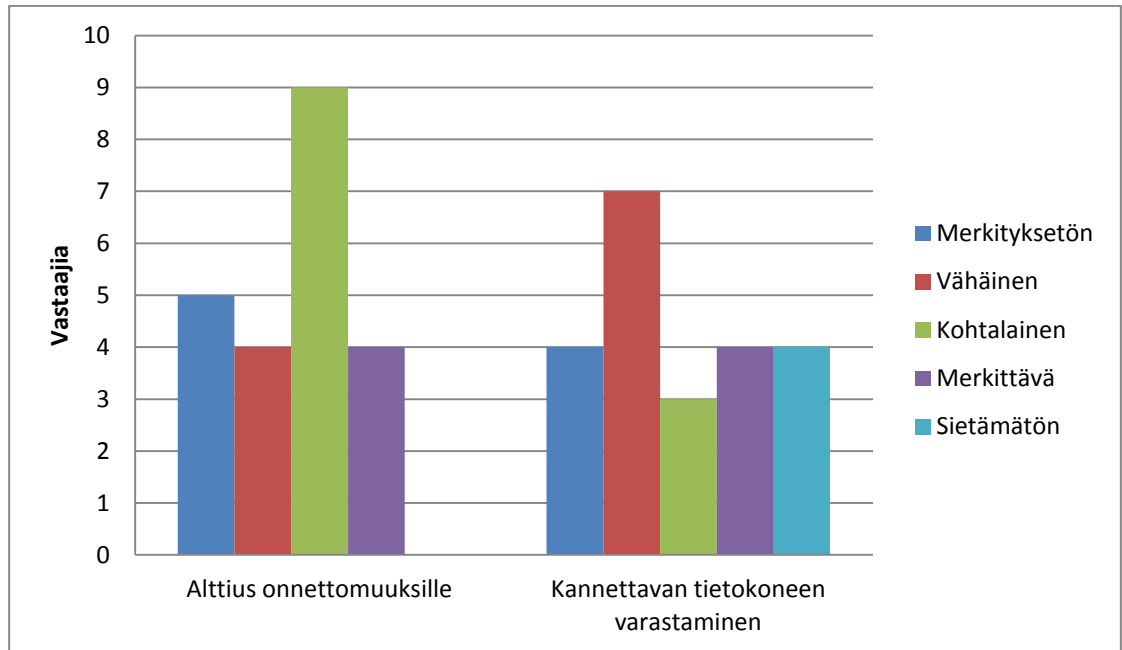
KUVIO 17. Ympäristöriskit

4.5 Tietoriskit

Toimitiloihin liittyvistä riskeistä merkittävimmäksi osoittautui *toimitilojen alttius onnettomuuksille*, joka koetaan kohtalaisena riskinä (kuvio 18). Vähämerkityksellisiä olivat *vartiointi- ja rikostorjunnan puutteet, faksien, kirjoittimien ja asiakkaiden pape-reiden sijaintiin* sekä *neuvottelutiloihin* liittyvät riskit. Yhden hengen yrityksessä toimitilat ovat lähes aina valvonnan alla, sillä yrittäjä on paikalla. *Kulunvalvonnan puut-teet* sekä *vierailijoiden pääsy toimitiloihin* olivat suurimmalle osalle merkityksettö-miä, mutta kolmannekselle kuitenkin kohtalainen riski. Vastaajista noin 20 % oli va-rautunut näihin riskeihin.

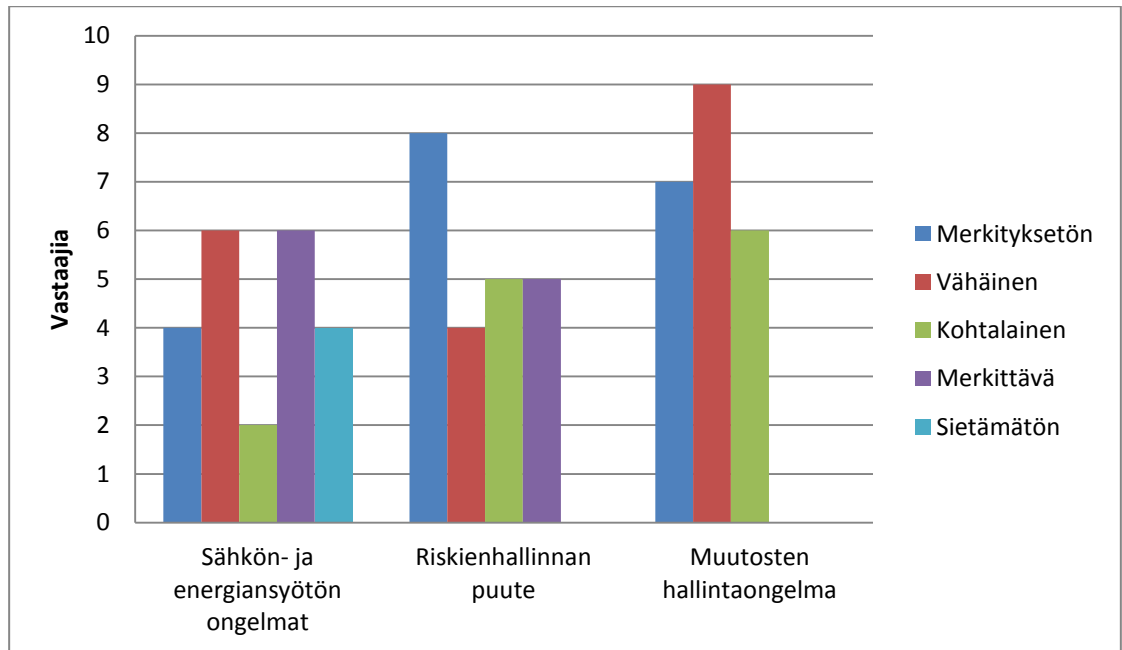
Tietojärjestelmistä ja suojaumisesta kysyttäessä riskeistä merkittävimmäksi osoittau-tui *kannettavan tietokoneen varastaminen* (kuvio 18). Vastaukset jakaantuivat kaikille riskiarvoille niin, että puolet vastaajista pitää riskiä merkittävänä ja puolet vähäisenä. *Varmistus- ja päivitysongelmat* koetaan vakavuudeltaan kohtalaiseksi. Pienimmiksi riskeiksi muodostuivat *käytöstä poistetun laitteen tiedostot* sekä *perheenjäsenten käy-tössä oleva yrityksen tietokone*. *Salasanojen joutuminen ulkopuolisille, asiakirjojen hävittäminen, virukset ja haittaohjelmat* sekä *ongelmat ohjelmistojen asennuksissa* riskeinä jakautuivat kahtia. Painopisteet ovat merkityksettömän tai kohtalaisen alueil-la. Viruksiin, haittaohjelmien ja roskapostiin oli varautunut 31 % asiakirjojen hävittä-

miseen liittyviin riskeihin 23 %, muihin edellä mainituista riskeistä varautuminen oli vähäistä.

KUVIO 18. Toimitilat / Tietojärjestelmät ja -suojaus

Kuviossa 19 on sidosryhmiin liittyvien riskien merkittävämmäksi osoittautunut riski eli *sähkön- ja energiansyötön ongelmat*. Vastaukset jakautuivat kahteen osaan sijoituen symmetrisesti ääripäihin. Jakautuminen johtuu ilmeisesti siitä, etteivät kaikki yritykset ole niin riippuvaisia sähköstä ja lämmöstä, eivätkä sähkökatkokset ole tuotaneet heille ongelmia. Samanlainen jakautuminen tapahtui myös *yhteisten pelisääntöjen rikkomisesta, alihankkijoiden aiheuttamista riskeistä* sekä *annetuista käyttöoikeuksista*. Melko kohtalaiseksi riskiksi asettuivat *puuttuvat taustaselvitykset*. Varautuminen oli todella vähäistä kaikkiin näihin riskeihin (vain 10 %).

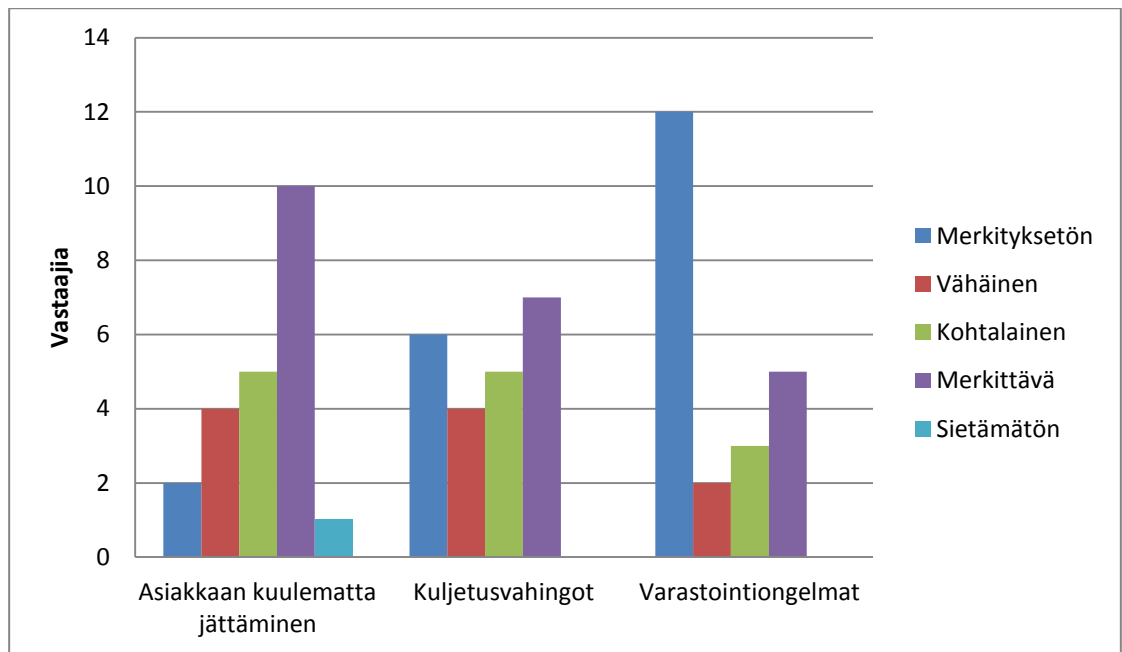

Kuvio 19. Tietoriskit

Kehittämisen ja toiminnan jatkuvuuteen liittyviä riskejä oli kolme, joista *riskienhallinnan puute* ja *muutosten hallintaongelma* eivät olleet kovin merkityksellisiä (kuvio 19) ja varautuneita vain kaksi. Kolmas kysymys koski *avainhenkilön hallussa olevaa tietoa*. Kysymyksen analysointi ja huomiointi oli jätettävä pois kysymyksen muotovirheen takia, sillä avainhenkilöllä oleva tieto ei ole mikään riski. Tarkoituksena oli kysyä avainhenkilön hallussa olevan tiedon riskiarvoa yrityksen jatkuvuuden kannalta. Jos avainhenkilölle sattuu jotain, eikä hän pysty välittämään yrityksen toiminnan kannalta tarpeellista tietoa toiselle, niin yritystoiminta loppuu.

4.6 Tuoteriskit

Tuoteideaan, myyntiin, markkinointiin ja tuotekehitykseen vaikuttavista riskeistä vakavimmaksi osoittautui *asiakkaan kuulematta jättäminen* (kuvio 20), joka sai painoarvoksi merkittävän ja varautumisia on viisi. Vähiten vaikuttavimmat riskit olivat *kilpailijoiden patentit* ja *markkinatutkimuksen puute*. Patenttien hakeminen ja hyödyntäminen eivät ole kovin yleistä, joten kilpailijoiden omistamia patenteja ei koeta uhkana. *Huonon kilpailutilanteen ja dokumentointiongelmien ja -puutteiden* painoarvot jäivät melko vähäiseksi ja vain murto-osa kokee ne merkittävänä. *Huonot esitteet* ja *epäselvät käyttöohjeet* saivat samansuuntaiset vastaukset, jossa mielipiteet jakautuivat puoliksi merkityksettömään ja puoliksi kohtalaiseen riskiin.

Kuvio 20. Tuoteriskit

Tuotannon, tuotteiden käytön, toimituksen, takuun ja ympäristön osalta merkittävin riski oli *kuljetusvahingot* (kuvio 20). 63,6 % vastaajista kokee sen kohtalaisena ja loput melko merkityksettömänä. Kaikilla vastaajilla ei ole kuljetettavia tuotteita, joita kuljetusvahingot voisivat koskea. Pienimmän riskiarvon saivat *varastointiongelmät*, sillä yli puolet vastaajista pitää sitä merkityksettömänä, kuten kuviosta 20 ilmenee.

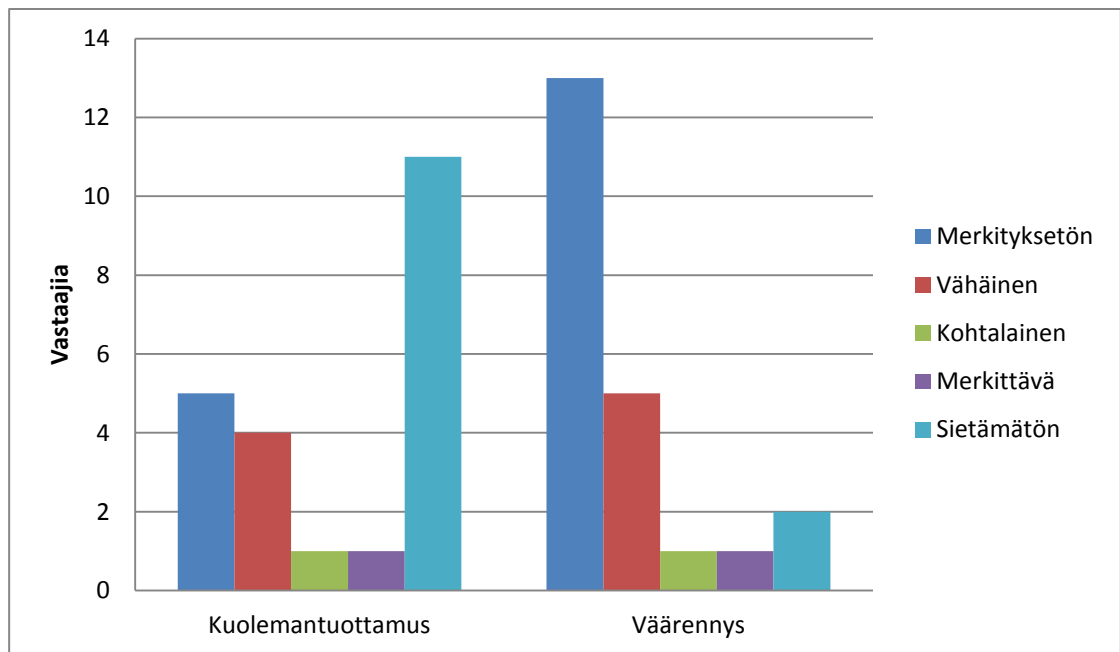
Tuotteen kierrätys ja *toimimaton huolto* olivat riskinä vähäisiä. Yhden hengen yrityksessä ei välttämättä ole monia koneita ja laitteita. Kuitenkin tarvittaessa huolto toimii ja osan huoltotoimenpiteistä yrittäjät pystyvät tekemään itse. Jokainen loppuista tuoteriskeistä jakaantui kahteen osaan niin, että puolet pitää niitä merkityksettömänä ja toinen puoli kohtalaisena.

Kysytyjen tuoteriskien osalta jakaantumiset johtuivat siitä, ettei osalla yrityksistä ole tuotannollista toimintaa. Lisäksi kysymystä olisi voinut tarkentaa niin, että tuote ja palvelu olisivat sama asia tai niin, etteivät palveluyritykset olisi vastanneet tähän osioon ollenkaan. Nyt jää epäselväksi, oliko riski oikeasti merkityksetön vai oliko kysymyksessä palveluyritys. Tuoteriskeihin varautumisia oli yksi tai kaksi riskiä kohden, paitsi laadun varmistuksessa neljä kappaletta eli kaiken kaikkiaan varautuminen on vähäistä.

4.7 Rikorisriskit

Rikorisriskien osalta merkittävimmiten nousivat henkilöihin kohdistuvat riskit ja vakavimmaksi osoittautui *kuolemantuottamus* (varautuneita 7). Puolet kokee sen sietämättömäksi, viisi pitää sitä merkityksettömänä ja neljä vähäisenä. Näin laskettuna merkityksettömänä sitä pitää jopa 40,9 % vastaajista (kuvio 20). *Pahoinpitely* ja *vapaudenriisto* jakautuivat myös kahteen painopisteeseen. Puolet vastaajista kokee sen merkittävänä ja puolet vähäisenä riskinä. *Ryöstö* jakautui samoihin painopisteisiin, mutta merkittävänä sitä pitää 70,5 %.

Yksinyrittäjään kohdistuva kuolemantuottamus on yritystoiminnan kannalta todella vakava riski. Vastauksen riskiarvoa piti verrata yrityksen nettotulokseen. Kun ajatellaan yksinyrittäjän liiketoiminnan loppumista kuolemantuottamuksen seurauksena, on vaikea kuvitella mitään toimialaa, jolla toiminta ja liikevaihto jatkuisivat edes osittain. Tästä on pääteltävissä, etteivät vastaajat ole täysin ymmärtäneet kysymystä tai ovat vastanneet kysymyksiin kiireisenä aikana.

KUVIO 20. Rikorisriskit

Tuotteisiin ja palveluihin kohdistuvilla riskeillä oli vähäisin merkitys ja näistä vähiten merkitystä oli *väärennyksellä* (kuvio 20) sekä *tekijänoikeusrikoksella*. Suurin osa vastanneista yrittäjistä ei valmista sellaisia tuotteita, joita toiset voisivat kopioida, joten

uhkaa ei koeta merkittävänä. Niille yrittäjille, joiden toimialaan kuuluu jonkin tuotteen valmistus ja heillä on tuotteeseen tekijänoikeudet, riskillä on merkitystä. *Markkinointi- ja kilpailumenettelyrikos* koettiin suhteellisen vähäisenä.

Muita rikosriskejä olivat yrityskuvaan, omaisuuteen, tietoon sekä asiakkaisiin ja palveluihin liittyvät riskit. Yrityskuvaan liittyviä riskejä olivat *kunnianloukkaus* ja *kiristys*, joita molempia pidetään melko vähäisenä. Omaisuusriskeistä kohtalaisena pidetään *vahingontekoja*. Muut omaisuusriskit jakautuivat kahteen osaan. *Kavalluksen* ja *maksuvälinerikosten* osalta puolet pitää riskiä melko merkityksettömänä ja toinen puoli merkittävänä. *Luvaton käyttö* taas jakautui niin, että 63,6 % pitää riskiä vähäisenä ja loput merkittävänä.

Tietoihin liittyvät rikosriskit, *salakuuntelu/-katselu*, *henkilörekisteririkos* ja *petos* mielletään melko vähäisiksi riskeiksi. *Yrityssalaisuus*, *tietomurto* ja *salassapitorikos* jakautuivat kahteen osaan, siten että ensin mainittua riskiä puolet pitää merkityksettömänä ja puolet kohtalaisena. Kahta jälkimmäistä riskiä kaksi kolmasosaa pitää vähäisenä ja kolmasosa merkittävänä.

Asiakkaita ja sidosryhmiä koskevista riskeistä *velallisen rikokset* mielletään kohtalaisena; *kavallus* ja *luottamusaseman väärinkäyttö* taas vähäisinä riskeinä. Ja vaikka *lahjontaa* pidetään vähäisenä, kolmen vastaajan mielestä se olisi sietämätön riskinä. Nämä kaikki ovat rikoslain mukaan rangaistavia tekoja ja niiden osuus lienee erittäin pieni.

Rikosriskeihin varautuneisiin oli heikointa, sillä puoleen niistä ei ole kukaan varautunut. Eniten varautumisia oli *kuolemantuottamuksen* osalta (7 kpl), muuten varautuminen oli todella vähäistä.

Avointen kysymysten perusteella sellaisia riskejä, joihin ei voi varautua, ovat vakava sairaus, tapaturma tai onnettomuudet, pidempiaikainen työkyvyttömyys, luonnonolosuhteet, ryöstöt, murhat ja ulkopuolisten aiheuttamat äkilliset riskit. Tapaturmaa tai vakavaa sairautta ei voi estää, mutta niihin voi kuitenkin varautua vakuutuksin. Toisessa kysymyksessä tiedusteltiin puutuiko listalta jokin riski. Vastauksista voidaan päätellä, että kyselylomake oli näiltä osin kattava, sillä vastaajat eivät ilmoittaneet mitään puuttuvan. Riskeihin varautumista pitää tärkeänä 14 vastaajista, yksi koki sen

tarpeettomana ja seitsemän ei kommentoinut asiaa. Yli puolet vastanneista pitää varautumista tärkeänä, mutta lomakkeella olleisiin riskeihin ei kuitenkaan ole varauduttu tarpeeksi suhteessa riskin merkitykseen.

5 PÄÄTELMÄT

5.1 Johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada selville yksinyrittäjän olennaisimmat riskit. Tulosten perusteella tämä päämäärä myös saavutettiin. Valmiista opinnäytetyöstä toimeksiantaja sekä sen asiakkaat voivat poimia olennaisimmat riskit ja huomioida ne omassa yritystoiminnassaan. Analyysissä on selvitetty vastausten jakautumissyitä ja näiden pohjalta yrittäjät, jotka tekevät omaa riskienhallintasuunnitelmaansa, voivat hahmottaa riskit ja niiden vakavuuden.

Tuloksista selvisi, että yksinyrittäjän merkittävimiksi kokemat henkilöriskit ovat sairastuminen, huono fyysinen kunto, stressi ja työuupumus sekä tapaturmat. Näistä vakavimmaksi nousi sairastuminen, johon oli varautunut vain 13 vastaajaa. Vähämerkityksisin henkilöriskeistä on ennakoimaton sukupolvenvaihdos, eikä varautumisia ollut. Sopimusriskeistä merkittävin on vastuuvakuutuksen puute ja siihen oli varautunut 12 vastaajaa. Vähämerkityksisimpänä pidetään sopimussakkoa, jossa ainoa varautuja pitää riskiä kohtalaisena. Avainhenkilön korvaaminen koettiin liikeriskien merkityksellisimmäksi (varautuneita 5) ja vähiten merkitystä on varastointiongelmilla. Tähän riskiin on varautunut viisi vastaajista ja kaksi varautuneista on kuitenkin pitänyt riskiä merkityksettömänä. Ympäristöriskien osalta vakavimmaksi osoittautuivat kemikaalit ja niihin liittyvä tietous ja varautuneita on kolme. Vähiten merkitystä saivat vesistöön ja maaperään liittyvät päästöt. Päästöriskeihin oli varautunut neljä vastaajista, kuitenkin yksi varautuneista pitää riskiä merkityksettömänä. Toimitilojen alttius onnettomuuksille on tietoriskien ykkönen, varautumisia on kuusi. Pienimmän riskiarvon sai faksien ja tulostimien sijainti. Varautuneita oli kolme, joista kaksi pitää riskiä kuitenkin merkityksettömänä. Asiakkaan kuulematta jättäminen oli tuoteriskien vakavimpana pidetty riski, johon vain viisi oli varautunut. Vähiten riskiarvoa oli varastointin ongelmilla, joihin kaksi oli varautunut. Toinen varautujista pitää riskiä merkityksettömänä. Rikosriskeistä vakavin oli kuolemantuottamus (varautumisia 7) ja vähiten vakavin väärennys.

Tästä kaikesta voidaan päätellä, että yksinyrittäjään itseensä kohdistuvat riskit ovat ne merkittävimmät ja tästä syystä yrittäjän kannattaa entistä enemmän panostaa itseensä ja omaan hyvinvointiinsa. Vakuutukset kannattaa pitää tarpeeksi kattavina, vaikkakin se vaikuttaa maksun määrään. Huomionarvoista oli, että moniin merkittäviksi tiedostettuihin riskeihin oli varauduttu heikosti suhteessa riskin vakavuuteen. Riskien vakuuksien arviointiin vaikuttivat huomattavasti yritysten toimialat. En kuitenkaan katsonut tarpeelliseksi toimialojen kysymistä, koska tutkimuksen tavoitteena olivat yksinyrittäjän toimintaan liittyvät riskit yleensä. Toimialojen erilaisuus aiheutti joidenkin kysymysten kohdalla vastausten hajaantumista jopa ääripäihin. Tämä johtui osaltaan siitä, ettei kysytyä toimintaa ollut kaikkien vastaajien toimialoilla.

5.2 Pohdintaa

Omien työkiireideni vuoksi tutkimus oli tehtävä suhteellisen lyhyessä ajassa. Kiire vaikutti osittain myös kyselylomakkeen laadintaan. Lomakkeen rajallisen tilan vuoksi kysymystekstit oli laadittava mahdollisimman lyhyiksi, mutta kuitenkin selkeiksi ja ymmärrettäviksi. Tässä en kuitenkaan täysin onnistunut, sillä jouduin jättämään yhden kysymyksistä analysoimatta kysymyksen virheellisen muotoilun vuoksi, muuten kysymykset olivat mielestäni selkeitä. Muutamista vastauksista oli pääteltävissä, ettei kysymyksiä oltu ymmärretty oikein, vastaus oli annettu kiireessä tai kysymyksen aihe oli vastaajalle mielestään merkityksetön. Pääsääntöisesti niihin oli vastattu rehellisesti ja ajatuksen kanssa, mutta joidenkin kysymysten vastaukset kuitenkin olivat riskiin nähden ristiriitaisia. Vastaajien vireystason lasku näkyi vastauksissa, sillä lomakkeen loppua kohti riskeihin varautuneisuus väheni, vaikka riskiarvot eivät pienentyneet samassa suhteessa. Rikoriskeihin liittyvät kysymykset olivat lomakkeella viimeisenä, eivätkä vastaajat ole enää jaksaneet keskittyä riskeihin varautumiseen liittyvään rastiukseen, sillä puolet oli jättänyt vastaamatta varautumiseen.

Pienen otoskoon perusteella tutkimustulokset eivät ole yleistettäviä, mutta kuitenkin suuntaa-antavia yksinyrittäjille. Kyselyyn vastanneet yrittäjät saivat mietittävää oman yritystoimintansa turvaamiseksi. Kysymykset olisi voinut esittää suoraan yrittäjille ja samalla olisi voinut tarkentaa kysymystä, jotta väärinymmärryksiltä olisi välttytty. Jos henkilökohtaiseen tapaamiseen olisi sovittu aika, olisi vastaaminen voinut olla kiireetömämpää ja näin ollen kiireessä tehdyn vastaamisen virheet olisi voinut välttää. Edel-

lä mainitun kyselytavan olisi voinut toteuttaa, koska kohderyhmä oli pieni. Jos näin olisi toimittu, olisi tutkijan ja asiakkaan pitänyt käyttää aikaa huomattavasti enemmän kuin toteutetussa tavassa. Painopisteiden jakautumista kahtia olisi voinut välttää selvittämällä ja huomioimalla asiakkaiden toimialat kysymyksiä laadittaessa.

Lähdekirjallisuuden osalta oli mielenkiintoista todeta, että lähteitä löytyi hyvin, mutta monet niistä pohjautuivat Pk-yritysten riskienhallinta -sivustoon. Kyseinen sivusto oli todella kattava ja sieltä löytyi erilaisia työvälineitä riskien kartoitukseen ja suunnitelman laatimiseen. Opinnäytetyön tekemiseen vaikutti tekijän kokemattomuus tehdä tutkimusta.

5.3 Jatkotutkimusideat

Tämän opinnäytetyön tekeminen antaa kuitenkin hyviä valmiuksia ja tietoja jatkossa mahdollisesti tehtäviin tutkimuksiin. Jatkotutkimuksella, jolla pyrittäisiin tarkempaan analyysiin, olisi kartoitettava riskit toimialoittain. Näin tuloksena saataisiin huomattavasti tarkempi analyysi asianomaisen toimialan riskeistä. Ideaa edelleen kehitettynä olisi luonnollisesti seuraava askel tehdä riskianalyysi yrityskohtaisesti syventymällä tarkasti yrityksen eri toimintoihin ja niissä oleviin riskeihin. Tästä analyysistä saadun tarkan tiedon perusteella voisi yrittäjä varautua olennaisiin riskeihin ja saattaisi myös löytyä tapauksia, että yrittäjä olisi varautunut liian hyvin suhteellisesti pieneen riskiin. Näiden tietojen perusteella varautumiskustannukset voidaan kohdentaa parhaalla hinta-laatusuhteella.

Eri lähteistä löytyy hyvinkin erilaisia mielipiteitä, mutta niiltä puuttuu tieteellistä näyttöä. Vanhatalo (2009) toteaa Vakuutusmajuri-sivustollaan että ”Liiketoiminta on riskitöntä vain silloin, kun ei tehdä mitään”. Tähän lauseeseen olisi ollut hyvä lopettaa, mutta jäin miettimään, millainen voisi olla kannattava liiketoiminta, jossa ei tarvitsisi tehdä mitään, eikä näin ollen tarvitsisi varautua riskeihinkään!

LÄHTEET

Anttonen, Jorma 2013. Henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2013. Turva-alan yrittäjä. Silvotek Ky.

Asiakasosaamispassi 2010. Virtuaali Ammattikorkeakoulu. WWW-dokumentti. <http://www2.amk.fi>. Päivitetty 5.5.2010. Luettu 3.4.2013.

Eläketurvakeskus 2013. Yrittäjän työtulo. PDF-dokumentti. <http://www.etk.fi>. Ei päivitys tietoja. Luettu 21.4.2013.

Kotilainen, Samuli 2011. Ennaltaehkäise tiedon menettäminen. Turvallisuus & riskienhallinta 2, 46 – 47. Tietoturva ry:n seminaari. Ferguson Rik. Trend Micro.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2001. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Juvonen, Marko, Korhonen, Heikki, Ojala, Veli Matti, Salonen, Tero & Vuori, Heli 2005. Yrityksen riskienhallinta. Helsinki: Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus Oy.

Jätelaki 646/2011. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Päivitetty 17.6.2011. Luettu 13.4.2013.

Kesti, Marko 2005. Hiljaiset signaalit – Avain organisaation kehittämiseen. Tallinna: Edita Publishing Oy.

Koskinen, Jari, Kauppila, Matti, Skinnari, Jouko, Lindqvist, Maija-Liisa, Räsänen Päivi 2005. Talousarvioaloite 334/2005 vp. WWW-dokumentti. <http://eduskunta.fi>. Päivitetty 26.9.2005. Luettu 9.4.2013.

Koulutusnetti 2012. WWW-dokumentti. <http://www.koulutusnetti.fi>. Päivitetty 19.6.2012. Luettu 9.4.2013.

Kuusela, Hannu & Ollikainen, Reijo 2005. Riskit ja riskienhallinta. Tampere: Tampere University Press.

Lehti, Satu & Mattila, Saara 2009. Riskien kartoitus ja niiden hallinta keskisuudessa päivittäistavarakaupassa. Laurea-ammattikorkeakoulu. Liiketalouden koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Lähitapiola, 2013. Kodin vakuutus. Ehdot. PDF-dokumentti. http://www.lahitapiola.fi/rdonlyres/553D0001-BAB6-4338-AC46-15C1E61981B6/0/kotivakuutus_C19001_0113.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 21.4.2013.

Lähitapiola, 2013. Liikennevakuutus. WWW-dokumentti. <http://www.lahitapiola.fi>. Ei päivitystietoja. Luettu 1.5.2013.

Menetelmäopetuksen tietovaranto 2011. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-dokumentti. <http://www.fsd.uta.fi>. Päivitetty 28.4.2011. Luettu 20.1.2013.

Pk-yrityksen riskienhallinta 2009. WWW-dokumentti. <http://www.pk-rh.com>. Päivitetty 16.2.2012. Luettu 13.11.2012.

Rantanen, Pekka 2004. Kvantitatiivinen metodologia verkossa – Perusteiden kertaus. Helsingin yliopisto. Suomen virtuaaliyliopisto. WWW-dokumentti. <http://www.edu.helsinki.fi>. Päivitetty 7.1.2004. Luettu 20.1.2013.

Ronkainen, Suvi, Pehkonen, Leila, Lindblom-Yläne, Sari & Paavilainen, Eija 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy.

Suominen, Arto 2003. Riskienhallinta. Vantaa: WSOY.

Tieliikenneonnettomuuksissa kuolleet ja loukkaantuneet 2012. Tilastokeskus. WWW-dokumentti. <http://www.tilastokeskus.fi>. Päivitetty 24.1.2013. Luettu 9.4.2013.

Toivonen, Veli-Matti & Asikainen, Riitta 2004. Yrityksen hiljainen osaaminen - kehittämisen uusi taso. Helsinki: Mielikirjat.

Tuotevastuulaki 694/1990. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoa. Luettu 11.4.2013.

Vanhatalo, Hannu, 2009. Liikeriskit. Blogi.kirjoitus. <http://vakuutusmajuri.fi>. Päivitetty 17.11.2009. Luettu 13.4.2013.

Vilka, Hanna 2007. Tutki ja mittaa: määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virtainlahti, Sanna 2009. Hiljaisen tietämyksen johtaminen. Helsinki: Talentum.

Walden, Risto 2012. Tilitoimiston rooli omistajanvaihdoksessa. Koulutustilaisuus Savonlinnassa 6.11.2012. Miset Oy.

Ympäristönsuojelulaki 86/2000. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Päivitetty . Luettu 4.3.2013.

Arvoisa yrittäjä

Vastaa ja kehitä yrityksesi riskienhallintaa!

Opiskelen liiketaloutta Mikkelin ammattikorkeakoulussa Savonniemen kampuksella ja teen opinnäytetyötä yksinyrittäjien riskienhallinnasta. Tavoitteenani on laatia riskienhallintasuunnitelma. Valmiin opinnäytetyön saat käyttöösi ja sen avulla voit suunnitella ja tehdä toimenpiteitä oman yrityksesi riskienhallinnan kehittämiseksi.

On tärkeää, että vastaat kysymyksiin huolellisesti. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Vastaamalla kysymyksiin annat arvokasta tietoa tutkimustani varten.

Toivoisin, että palauttaisit vastauksesi oheisessa palautuskuoressa 25.1.2013 mennessä.

Kiitoksia vastauksista!

Ystävällisin terveisin
Päivi Pekonen

Lomakkeen täyttöohje

Ympyröi alla olevien riskien vaikutus (asteikolla 1 - 5, ks. alla) yrityksesi toimintaan huomioimatta vakuutuksia tai muuta varautumista.

Merkitse myös rasti oikeassa reunassa olevaan ruutuun, jos olet varautunut kyseiseen riskiin esimerkiksi vakuutuksella, rahoituksella tai muulla tavalla.

Riskien vaikutus:	Vahingon vaikutus nettotulokseen	
	1 = Merkityksetön	alle 2 %
2 = Vähäinen	2 - 7 %	
3 = Kohtalainen	7 - 20 %	
4 = Merkittävä	20 - 50 %	
5 = Sietämätön	yli 50 %	

							Olen varautunut	
1. HENKILÖRISKIT	Terveys ja hyvinvointi	Sairastuminen	1	2	3	4	5	☐
		Huono fyysinen kunto	1	2	3	4	5	☐
		Stressi tai työuupumus	1	2	3	4	5	☐
	Työympäristö	Tapaturman vaarat	1	2	3	4	5	☐
		Melu, valaistus, lämpöolot yms.	1	2	3	4	5	☐
		Kemialliset ja biologiset aineet	1	2	3	4	5	☐
	Yrittäjyyden erityisriskit	Oma toimeentulo	1	2	3	4	5	☐
		Ennakoimaton sukupolvenvaihdos	1	2	3	4	5	☐
		Avioero tai muu tapahtuma perhepiirissä	1	2	3	4	5	☐
	Vahingonteot	Alimitoitettu työttömyys- ja eläketurva	1	2	3	4	5	☐
Ilkivalta ja tuhotyöt		1	2	3	4	5	☐	
Tietovuodot ja -varkaudet		1	2	3	4	5	☐	
Turvaton toiminta ja riskinotto		1	2	3	4	5	☐	
Osaaminen	Tahattomat vahingot	1	2	3	4	5	☐	
	Puutteellinen ammattiosaaminen	1	2	3	4	5	☐	
	Puutteellinen erikoisosaaminen	1	2	3	4	5	☐	
	Jatkokoulutuksen puute	1	2	3	4	5	☐	
Liikenne	Kyvyttömyys käyttää asiantuntijoita	1	2	3	4	5	☐	
	Työmatkat	1	2	3	4	5	☐	
	Ulkomaan matkat	1	2	3	4	5	☐	

2. SOPIMUSRISKIT

	Väärin laskettu tarjous	1	2	3	4	5	☐
	Toimitusten viivästyminen	1	2	3	4	5	☐
	Toimitusvirheet	1	2	3	4	5	☐
	Toimitusaikojen arviointivirhe	1	2	3	4	5	☐
	Maksuviivästykset	1	2	3	4	5	☐
	Sopimussakko	1	2	3	4	5	☐
	Erimielisyydet	1	2	3	4	5	☐
	Vastuuvakuutuksen puute	1	2	3	4	5	☐

1 = merkityksetön, 2 = vähäinen, 3 = kohtalainen, 4 = merkittävä, 5 = sietämätön

							Olen varautunut	
3. LIIKERISKIT	Henkilöstöriski	Avainhenkilön korvaaminen	1	2	3	4	5	
		Työvoiman saatavuus	1	2	3	4	5	
Talous, rahoitus ja johtaminen	Kannattamattomuus	Kannattamattomuus	1	2	3	4	5	
		Huono vakavaraisuus	1	2	3	4	5	
		Ei maksuvalmiutta	1	2	3	4	5	
Tuotanto, tuotteet	ATK-järjestelmien ongelmat	ATK-järjestelmien ongelmat	1	2	3	4	5	
		Toimitilojen epäkäytännöllisyys	1	2	3	4	5	
		Koneet ja laitteet (ikä, tehottomuus)	1	2	3	4	5	
		Raaka-aineiden huono laatu/saatavuus	1	2	3	4	5	
		Tuotantokatkokset	1	2	3	4	5	
Normit, julkinen valta ja sidosryhmät	Huollon puute	Huollon puute	1	2	3	4	5	
		Hävikki	1	2	3	4	5	
		Lainsäädäntöä ei noudateta	1	2	3	4	5	
		Viranomais määräyksiä ei noudateta	1	2	3	4	5	
Myynti, markkinointi ja asiakkaat	Tietoliikenteen ongelmat	Tietoliikenteen ongelmat	1	2	3	4	5	
		Tilitoimiston ongelmat	1	2	3	4	5	
		Heikko markkinatilanne	1	2	3	4	5	
		Huonot asiakassuhteet	1	2	3	4	5	
		Asiakaspalvelun heikkous	1	2	3	4	5	
Alihankinta, ostot, kuljetus ja varastointi	Mainonnan puute	Mainonnan puute	1	2	3	4	5	
		Reklamaatiot	1	2	3	4	5	
		Vääränlainen hinnoittelu	1	2	3	4	5	
		Alihankinnasta johtuvat ongelmat	1	2	3	4	5	
Investoinnit	Sopimusten rikkominen	Sopimusten rikkominen	1	2	3	4	5	
		Kuljetusongelmat	1	2	3	4	5	
		Tavaran saantivaikeudet	1	2	3	4	5	
		Varastoinnin ongelmat	1	2	3	4	5	
Kilpailijat, suhdanteet	Investoinnin huono suunnittelu	Investoinnin huono suunnittelu	1	2	3	4	5	
		Investoinnin rahoitusongelmat	1	2	3	4	5	
		Investoinnin huono seuranta	1	2	3	4	5	
		Toimialalla kova kilpailu	1	2	3	4	5	
		Väärä markkina-alue	1	2	3	4	5	
4. YMPÄRISTÖRISKIT	Kilpailijoiden vahvuudet	Kilpailijoiden vahvuudet	1	2	3	4	5	
		Omat heikkoudet	1	2	3	4	5	
		Suhdannemuutokset	1	2	3	4	5	
		Kemikaalit ja kemikaalitietous	1	2	3	4	5	
4. YMPÄRISTÖRISKIT	Kemikaalien varastointi ja käsittely	Kemikaalien varastointi ja käsittely	1	2	3	4	5	
		Kemikaalien kuljetus	1	2	3	4	5	
		Polttoaineet ja öljytuotteet	1	2	3	4	5	
		Jätteiden käsittely	1	2	3	4	5	
		Ilmansaasteet	1	2	3	4	5	
		Päästöt vesistöön ja maaperään	1	2	3	4	5	
		Toiminta ja tiedotus onnettomuuksissa	1	2	3	4	5	

1 = merkityksetön, 2 = vähäinen, 3 = kohtalainen, 4 = merkittävä, 5 = sietämätön

5. TIETORISKIT

							Olen varautunut
Toimitilat	Alttius onnettomuuksille	1	2	3	4	5	
	Kulunvalvonnan puutteet	1	2	3	4	5	
	Vartiointi- ja rikostorjunnan puutteet	1	2	3	4	5	
	Faksien ja kirjoittimien sijainti	1	2	3	4	5	
	Vierailijoiden pääsy toimitiloihin	1	2	3	4	5	
Tietojärjestelmät ja suojaus	Asiakkaiden paperit näkyvillä	1	2	3	4	5	
	Neuvottelutilojen yms. tietoturvasuus	1	2	3	4	5	
	Salasanojen joutuminen ulkopuolisille	1	2	3	4	5	
	Kannettavan tietokoneen varastaminen	1	2	3	4	5	
	Käytöstä poistetun laitteen tiedostot	1	2	3	4	5	
	Asiakirjojen hävittäminen	1	2	3	4	5	
	Ongelmat ohjelmistojen asennuksissa	1	2	3	4	5	
	Varmistus- ja päivitysongelmat	1	2	3	4	5	
	Virukset, haittaohjelmat, roskaposti	1	2	3	4	5	
	Tietokoneen käyttö (perheenjäsenet)	1	2	3	4	5	
Kehittäminen ja toiminnan jatkuvuus	Muutosten hallintaongelma	1	2	3	4	5	
	Avainhenkilön hallussa oleva tieto	1	2	3	4	5	
Suhteet sidosryhmiin	Riskienhallinnan puute	1	2	3	4	5	
	Yhteisten pelisääntöjen rikkominen	1	2	3	4	5	
	Alihankkijoiden aiheuttamat riskit	1	2	3	4	5	
	Annetut käyttöoikeudet (pankki, verotili)	1	2	3	4	5	
	Sähkön- ja energiansyötön ongelmat	1	2	3	4	5	
	Puuttuvat taustaselvitykset (luottotiedot)	1	2	3	4	5	

6. TUOTERISKIT

Tuoteidea, myynti, markkinointi	Markkinatutkimuksen puute	1	2	3	4	5	
	Huono kilpailutilanne	1	2	3	4	5	
	Kilpailijoiden patentit	1	2	3	4	5	
Tuotekehitys	Huonot esitteet	1	2	3	4	5	
	Asiakkaan kuulematta jättäminen	1	2	3	4	5	
	Dokumentointiongelmat ja puutteet	1	2	3	4	5	
Tuotanto	Epäselvät käyttöohjeet	1	2	3	4	5	
	Laadunvarmistuksen puute	1	2	3	4	5	
Tuotteen käyttö ja tuotevastuu	Alihankkijoiden ongelmat	1	2	3	4	5	
	Tuote ei standardien mukainen	1	2	3	4	5	
Toimitus, takuu ja ympäristö	Tuotevastuu	1	2	3	4	5	
	Kuljetusvahingot	1	2	3	4	5	
	Varastointiongelmat	1	2	3	4	5	
	Toimimaton huolto	1	2	3	4	5	
	Tuotteen kierrätys (epäkurantit osat)	1	2	3	4	5	

1 = merkityksetön, 2 = vähäinen, 3 = kohtalainen, 4 = merkittävä, 5 = sietämätön

7. YRITYKSEEN KOHDISTUVAT RIKOSRISKIT

							Olen varautunut
Henkilöt	Pahoinpitely	1	2	3	4	5	
	Vapaudenriisto	1	2	3	4	5	
Yrityskuva	Ryöstö	1	2	3	4	5	
	Kuolemantuottamus	1	2	3	4	5	
	Kunnianloukkaus	1	2	3	4	5	
	Kiristys	1	2	3	4	5	
Omaisuus	Luvaton käyttö	1	2	3	4	5	
	Vahingonteko	1	2	3	4	5	
	Kavallus	1	2	3	4	5	
	Maksuvälinerikokset	1	2	3	4	5	
Tieto	Tietomurto	1	2	3	4	5	
	Salassapitorikos	1	2	3	4	5	
	Yrityssalaisuusrikos	1	2	3	4	5	
	Henkilörekisteririkos	1	2	3	4	5	
	Petos	1	2	3	4	5	
	Salakuuntelu / -katselu	1	2	3	4	5	
Tuotteet ja palvelut	Väärennys	1	2	3	4	5	
	Tekijänoikeusrikos	1	2	3	4	5	
	Markkinointi- ja kilpailumenettelyrikos	1	2	3	4	5	
Asiakkaat ja sidosryhmät	Velallisen rikokset	1	2	3	4	5	
	Kavallus	1	2	3	4	5	
	Lahjonta	1	2	3	4	5	
	Luottamusaseman väärinkäyttö	1	2	3	4	5	

8. Onko sellaisia riskejä, joihin mielestäsi ei voi varautua, mitä?

9. Puuttuuko mielestäsi listalta olennaisia riskejä, mitä?

10. Pidätkö riskeihin varautumista tärkeänä?

Kiitos
vaivannäöstänne!